

kızılırmak karakoyun

LÜTFİ Ö. AKAD

KIZILIRMAK — KARAKOYUN

**Bu kitap Bařaran Matbaasında dizilmiř ve Ufuk
Matbaasında basılmıştır.**

Birinci basım : Mart 1977

Dağıtım : GÜNEY FİLM

Güney Filmcilik
Sanayi ve Ticaret A. Ş. Yayınları
Senaryo Dizisi : 10

KIZILIRMAK - KARAKOYUN

LÜTFİ Ö. AKAD

- Filmin Öyküsü
- Senaryo
- Basında Kızılırmak

Güney Filmcilik Sanayi ve Ticaret A. Ş. Yayınları
Sakızağacı Cad. Güney Han No. 2 Kat 1 Beyoğlu

Altan Yalçın tarafından basıma hazırlanmıştır.

FILMİN ÖYKÜSÜ

«Benim kuzum kuzuların beyidir
Karakoyun Yüreğimin yağıdır.
Anın gideceği yer Yıldız Dağı'dır
Gel koyun meleme vazgel kuzundan»

Nice sularla beslenmiş çağlar boyunca... Nice canlar almış, dağa taşa kurda kuşa, insana can vermiş... Kızılırmak demişler adına... Belki suyuna karışan kanlardan, belki sürüp gittiği yörelerde zaman zaman kıvılcık çalışından... Kimi incelip, kimi gürüldemiş.. Destanların içinden akmış, konu olmuş nice ağıt'a... Tarihin derinliklerinden gelen kolları, belki zincirlenmiş, zaman zaman kölelerle, köleci toplumlarla... Klanlar, obalar, aşiretler, ağalar, şıhlar, beyler, konup göçmüşler kıyılarından.. Ve nice yiğitler... Ve belki zamanımızda, belki irak bir gelecekte göreceğimizi değiştirdiğini bütün mahlûkatın... Öyle bir bahar gelecek... Ve Kızılırmak, direnci, bağışlamazlığı, göreceğimizi yıkıldığını gerici güçlerin, zalimlerin zulmedenlerin, kula kul eyleyenlerin... O zaman bakmaksızın yazın kurağına, kışın donuna daha bir gür çağlayıp duracak bütün Anadoluda...

Belki yüz belki bin yaşında... Daha da yaşlı belki... Ama hiçkimse, hiçbirşey yıkanmadı iki kez sularında.. Yıkanamadı... Mümkünü yok aynı akar suda iki kez yıkanmanın... Ve dahi kimseler iki kez düşüp aynı suda boğulmadı... Yiğitleri de yutup örttü, kahpeleri de... Gelinlik kızlar, yıldız dağına bir türlü varamayanlar takılıp kaldılar sularında... Ellerine el değmemiş.. Yalnız töreler değişmiş kaderlerine... İşte bundandır ilenmesi, kıyısına konup göçenlerin, bundandır çağlar boyu Kızılırmak adına destanlar düzülmesi..

Kızılırmak parça parça olaydın
her parçanla bir diyarda kalaydın
sen de benim gibi yarsız kalaydın
Nettin Kızılırmak allı gelini
dalga vurdu göremedim boyunu.....

.....

Bir vakitler bu yüce ırmağın dolaylarında, Yıldız dağının eteklerinde yazın yaylada, kışın kışlakta konaylayıp yaşayan obalar vardı. Kendi kendine yeten... Ürettiğini ve yarattığını töreler uyarınca bölüşüp dağıtan... Gün geldi devran değişti... Yetmez oldu obalar kendilerine... Bu gün olduğu gibi... Bozuldu töreleri, doğaları, gelenekleri... Yaylalar beslemez oldu kuzuları koyunları... Ve mülkiyet hırsı ağaların beylerin, bozdu töresini yüzlerce yıl aynı topraklarda yaşayanların...

İşte öykümüz bizim... Bu işlerin nice olduğunu, çevresinde yaşayıp duranların Kızılırmak'a neden ilenip, ağıtlar düzdüklerini anlatır...

Yıl boyu kurak gitmiş havalar... Toprak besliemez olmuş üstünde yer edenleri... Konup, yerleşip çoluğu çocuğu, genci yaşlısıyla yaşamı sürdürmeye çalışanları... Sarıcalı'nın çiftliği de kıyısında idi. Kızılıрмаğın... Belki borcu olmasa, faizle para almasa Abdi ağadan kavrulacaklardı kendi yağlarıyla bir süre daha... Ama cıvardaki bütün diğer obalar gibi, diğer çiftlikler gibi borçlanmışlar Abdi ağaya... Gün gelmiş borçlarının faizini bile ödeyemez olmuşlar... Anladıklarında bir ağaya borçlanmanın ne demek olduğunu, iş işten geçmiş... bir kaç saatte yanıp kül olmuştu Sarıcalı'nın çiftliği... Abdi ağanın oğluydu çiftliği yakmaya ge-

lenlerin başı... Dökülürken çoluk çocuk yollara, adamları ve oğlu ağanın girdiler dörtnala Kızılırmak üzerindeki köprüye... Döndüler kasabaya... Cellatların, zulmedenlerin iş başarmış köpekleri olarak...

Babası yıllar önce kovulmuştu bir obadan Abdi ağanın... Uymadığı için törelere, atılmıştı obanın bilgeleri tarafından... Gün geçmiş palazlanmıştı kasabada, fakat yıllarca unutmadı sürülüp çıkarılışını obasından... Öcalıcı ve eli kanlı bir zalim olmayı düşledi yıllar yılı... Ve göçüp giderken bu dünyadan, oğluna, yani Abdi ağa'ya da mülküyle birlikte bıraktı zalimliğin mirasını... Gün be gün artar oldu zulmü Abdi ağanın... İlkın babasının mülkünü değerlendirip başladı tüccarlığa, ve arkalar buldu kendine yöneticilerden... Giderek verimsizleşen toprak, yetmez olunca civar obalara, yok bahasına katıldılar Abdi ağanın toprakları arasına... Ve insanları bu yörelerin, kapısına düştüler Abdi ağanın... Mülküyle beraber hırsı da büyüdü... Çoğaldı kapısında kul olanlar... Ve obalar yok bahasına kaptırdılar yıllık emeklerinin ürünlerini Abdi ağaya, geçmiş borçlarının faizleri olarak... Önceleri karşılığında az da olsa ödenirdi paralar, yün'e, yağ'a ve diğer ürünlere... Çünkü kasabanın tek alıcısıydı Abdi ağa... Obaların yaşamak için satması gerekiyordu ürünlerini... Zaman geçti, ürünlerin bir kısmı satıldı, bir kısmı yıl içinde ödünç alınan paraların faizlerine yetmez oldu... Ve başladı obaların felaketi... Şimdi çarşının ortasında, çökmüş deve katarlarından boşaltılırken ürünler Abdi ağanın ambarlarına, Ağa, ağalığından olacak taht gibi bir yükseltinin üzerinde ilgisiz seyrediyordu çevresini... Aynı ilgisizlikle karşıladı, Sarı-

calı'nın çiftliğini yakmaktan gelen oğlunu ve adamlarını.. «Zor gösterdi.. biz de yaktık ne varsa» dedi oğlu.. Belli belirsiz tebessüm etti. Ağa başını salladı... İşte bir çiftlik daha katılmıştı ağanın topraklarına ve bir yığın insan çor çocuğu ile birlikte açlığa, yoksulluğa ve göçe zorlanmıştı..

Yanan çiftliklerinden kurtardıkları kırık dökük eşyalarla kasabaya vardığında Sarıcalı'nın obası, Abdi ağanın babasını kovan Ova'nın iki adamı getirdikleri ürünleri teslim ediyorlardı. Perişan bir biçimde yanaştı Sarıcalı... Arkasında kızanları, çoluğu ve çocuğuyle.. Diyeceği vardı... Birkaç sözü vardı artık kendisinin olmayan çiftliğinin yakılması konusunda... Daha adımını atar atmaz göğüslediler Abdi ağanın adamları.. Sardılar etrafını... Sahiplerini koruyan köpekler gibi... Yine dedi diyeceğini Sarıcalı, çevresini saran köpeklere aldırmandan.. «Kan emici sülük gibi şişmişsin Abdi Ağa... Gün ola harman ola... Yanına komam bunu»... ve atacak oldu bir iki adım daha, vurdular ağanın adamları kahbece.. Düşürdüler yere Sarıcalı'yı.. Kızanları girdiler koluna ve kaldırdılar... Bir kez daha baktı Sarıcalı ilerde gerçek ve semirmiş bir sülük gibi kımıldamadan oturan ağaya... kinle... Ve geldikleri gibi uzaklaştılar kasabadan... Bir bilinmeze doğru ağır ağır...

.....

Ferhat ve Şaban Hüseyin ağanın obasındandırlar... Diğerleri gibi onlar da getirmişlerdi obanın ürününü ağaya... Olanlar onların gözünününde oldu... İçlerinden yalnız Ferhat kaygı duydu Sarıcalı'ya yapılanlardan... Üzüldü ve açığa vurdu

üzüntüsünü yolda Şaban'a...» Bir ağzı karanın elini öpmeni hiç beğenmedim... Oysa Şaban, Abdi ağanın, babasının kovulduğu obada yaşayan bir satılmıştı... Çıkardı dilinin altındaki baklayı «Beğenmedin demek... Ağamızın faizle borç alışına ne demeli?.. Gözlerinle gördün Sarıçalı'yı yarın bir ödeyemedik mi yaylamızdan sürüverir...»

Yine kaygıyla salladı başını Ferhat «Öyle, borç almaya önyak olan mevlamdan bulsun... Sözlerinde birşeyler sezen ve obanın geleceğini iyi görmeyen bir kaygılılık vardı...

.....

Çobanıydı Alı Haydar, Hüseyin ağa'nın obasının... İnce uzun dal gibi bir delikanlı... Gittikçe, kuraklaşan ovada, obanın canını varını koruyup gözeten bir fidandı... Ağası geldiğinde sürü başı Karakoyunla muhabbetteydi.. Bir süre konuştular Hüseyin ağa ile, meradan, koyunlardan Abdi ağanın dağı taşı satıp alıp, işlerinin rahmet'e kaldığından... Ve gezerken Hüseyin ağa obanın sürüsünü, Abdi ağaya giden kervan dönüyordu geriye uzaklardan... Ve oba da kesilen kuzu dağıtılıyordu uyarınca törenin...

Bir çekişmedir başlamıştı, Zehra ile Hatice arasında... Zehra, Hüseyin ağaya karı olduğundan bu yana... Hatice kızıydı Hüseyin ağanın... Civarda eşine pek raslanmayan güzellerdendi... Ölünce asıl anası, Hatice'nin Zehra karı olmuştu ağaya, Şaban da yardımcısı, akıl danışmanı... Uzaktan hısım olurlardı Abdi ağa ile Zehra.. Bundandı her hal obaya gelin, ağaya kadın olalıberi dirlik düzenlik ve bereket'in kalmayıışı... Bir yandan, Şabanla elbir-

lik obayı Abdi ayağa borçlandırıyor, öteyandan para alıyorlardı Abdi ağadan hizmetlerine karşılık...

Ama Hatice'ye olan nefreti, yalnız bu işbirlikçiliğinden gelmiyordu Zehra'nın... Hatice de güzel olanı çekemiyordu... Gençliği... Tazeliği.. Ve civar delikanlılarının bu gün değilse yarın mutlaka, peşlerine düşeceğini biliyordu Hatice'nin... Bundandı kızı sürekli horlayıp, azarlaması... **Ağa karısı olmakla**, kadınca bir kıskançlık boyvermişti Zehra'da... Hep olmaz işleri yüklüyordu Hatçeye, eline simsiyah yünleri veriyor, dereye götürüp ağartmasını istiyordu...

Abdi ağaya giden kervan obaya vardığında, Hatice'nin analığının olmazlığını bile bile eline tutuşturduğu kapkara yünleri, pınarda ağartmaya gidiyordu.. Ve gelinlik Hatice'nin kaderi türkü olup dökülüyordu Dedecan'ın ağzından..

«Bana gül diyorlar neme güleyim
Ağlamak şanıma düştü neyleyim
İlin gülü açmış al ile yeşil
Şu benim güllerim soldu neyleyim
Haberin alayım seher yelinden
Ördek kalkarmola kendi gölünden
Korkum ayrılıktan fikrim ölümden
Geldi çattı beni buldu neyleyim...

Türkünün sözleri akıp yayılırken ovaya, pınarın başında Obanın çobanı Ali Haydar, elinde sopası varmıştı Hatice'nin yanına... Biri ağa kızı biriyse çobandı... Ve mümkünü yoktu törelere göre kavuşmaları... Ama bir kez düşmüştü gönülleri birbirine.. Dağı taşı yakan ateş olmuştu yüreklerinde... Şimdiye değin törelere uymayan hiç kim-

se sürdürememişti yaşamını oba içinde... Varıp sevdiğinin yanına Ali Haydar, peşinde kara koyunu, öğrenmek istedi neden ağladığını...

Anasını düşlemişti Hatice, analığı ağulu sözler etmişti ona ve dövdürüp duruyordu babasına... Üstüne üstlük her gün bir olmazı istiyordu analığı Hatçeden... Yıkamakla ağarırmıydı Karakoyunun yünleri... Hatice vazgeçebilirmiydi, Ali Haydar-dan...

Heybesinden bir yumak yeni kırılmış yün çıkardı Ali Haydar... Apak... «Onun içinin karası nasıl ağarmazsa kara yün de ağarmaz, sen bunları yağ götür, al de elin değer değmez bunlar da kararır»

Sildi gözünün yaşını Hatçe... İpişil oldu gözleri.. baktı uzun uzun yavuklusuna...

.....

Kördü Can dede... Obada Dedecan diye ünlenirdi.. Yaşlılarındandı obanın erenlerindendi... Topraktandı bilgeliği, ermişliği gün görüp geçirmesinden... Görmese de gözleri, eskiydi belki Kızıl-ırmak kadar aklının yaşı... Konuşurdu saziyla yüzlerce yılın ardından gelen bilgeliği...

Abdi ağa, obaya toz boya armağan ettiğinde, ve dağıtırken Şaban boyaları o deyiverdi Ali ağa-nın niyetini... «Dedesini obadan sürdüklerinde ka-sabaya yerleşti, faizcilik onda, ticaretin dolanı on-da, eşkiya beslemek onda, gasp onda... Babası da onun gibi oldu, kendi de... Oğlu da yetişiyor... La-kin hiçbiri obayla hesaplaşmayı unutmadı... Gayri kime kısmet olur orasını mevlâm bilir...»...

Bitirince sözlerini kulak kesilip durdu bir süre... Ve söyledi yamacında yekinip duran Ferhat'a gelenin obanın ağası Hüseyin ağa olduğunu... Omuzlarının düşüklüğünü ve eğikliğini başının görmeyen gözlerine inat ekleyiverdi «Bizim gözümüz görmez Ferhat can, lakin kalbimiz herşeye açık... Şu nal seslerine bak... Binicisinin candan vazgeçmişliğini anla... Onun gözleri açık, lakin kalbi kapalı... Bakar bakar da birşey görmez...»

Boynu bükük, omuzları düşük Hüseyin ağa Haticeyi sordu girerken çadırına... Karısı Zehra ile yardımcısı Şaban ördüler yalanlarını her zamanki gibi... İpler ellerindeydi...

.....

Yaşam geçip giderken obada, kuraklığa ve Abdi ağanın kuşatmasına karşın çıkageldiler bir gün oğlu ile has adamı ağanın... Hüseyin ağa ürünlerini gönderdiğinde yine bor istemişti Abdi ağadan... Bir şer bulutu gibi çöreklediler Hüseyin ağanın çadırına... Efendileri gibi... Ferhat'la Dedecan da varıp görmeği dilediler, ağalarının ve obanın hali nicedir... Hüseyin ağanın çadırında ağır lanırken konuklar, bir köşeye ilişip dokundu sazın tellerine Dedecan...

Ferhat'la Dedecan'ım, deftere yazar
Hilebaz yar ile olur mu pazar
Pir melhem çalmazsa yareler azar
Seversen obayı deşme yaramı...

Huylandı Abdi ağanın eniği ve has köpeği...

Dedecan'ın bilgece dokundurmasından... yürekten gelen kaygı çığığından... «Dede güzel söyler ama, neşeli bir türkü ünlese daha iyi...» Alaycıydılar, ve Abdi ağa adına her türlü rezilliği çıkaracak kadar da sefil... Anladı obanın iki ereni... Gelenlerin pek te hayra gelmediklerini... ve yalnız bıraktılar iki şer sözcüsünü Hüseyin ağa ile...

Çıkınca obanın erenleri çadırdan, çözüldü dilî Abdi ağanın yanaşması Fettah'ın... Obanın borcu gün be gün artıyordu... Ve yıldan yıla gelen ürünler karşılamıyordu borcun faizini bile... Üstelik Hüseyin ağa yeniden borç istiyordu ağadan... Üstelik obanın her yıl kışladığı kışlakta satın alınmıştı Abdi ağa tarafından... Oba eskiden oraya 5 altın öderdi bütün kış için... Yüz altına çıkarmıştı ağa, kirayı...

İnerken bir şamar gibi Hüseyin ağanın yüzüne Fettah'ın, sözleri Abdi ağanın eniği Ahmet varıp çıktı çadırdan dışarı... Arasında çadırların Hatice... Dalmış gitmişti eğirdiği yünlere... Belki gece düşünde yine anasını görmüştü... Belki düşünüyordu Ali Haydar'la Yıldız dağını nasıl aşacaklarını... Birden Abdi'nin sırnaşık eneği adını sordu... «Kasabaya götüreyim seni» gibi şeyler de dedi... Cevap bile vermedi Hatice... Daha da yılışmaya kalkınca Abdi'nin oğlu, bırakıp işini yürüyecekti ki, analığı Zehra uğradı çadır dışına... Yine ağulu sözler etti elin adamının yanında... Ve fırlayıp gitti Hatice... Arkasından konuşup dururken analığı ve Ahmet, o pınarın yolunu tutmuştu bile... Varıp Ali Haydar'ı bulacaktı... Sevdalısını... Mümkünsüzünü... Ve ona diyiverecekti kaygısını, kuşkusunu, hep aklında olup belki hiç ulaşılmayacak olanı... Vardı-

ğında pınara suluyordu Ali, koyunlarını... yanıbaşında Karakoyun, kuzuların ve koyunların beyi... Başı sürünün... Kimi insandan daha sevecen... Akıllı kimisinden... Karşılıklı durdular.. Hatice ve Ali... Sonra düştüler kollarına... itilmiş gibi gizli bir elin sıcaklığı ile... Yakarıp durdu Hatice Ali'sine... Bilmeden gözetlendiklerini «Al» dedi... «Beni götür buralardan» varıp aşahm yıldız dağını», her tanrının günü böylesine birbirlerine uzaktan yana tutuşa eriyip gideceklerdi nasılsa... Bir garip çobandı Ali Haydar... Obanın çobanı... Hüseyin ağanın kulu, Hatice'nin kurbanı... Gönülleri düşmüştü bir kez birbirlerine... Bile bile töreyi.. Varıp diyecekti ağasına...: ger ki dayatırsa Hüseyin ağa, o zaman deneyeceklerdi aşmayı yıldız dağını, yenmeyi eceli...

Sözün burasında girdi baştanberi onları gözetleyen... Analığı Haticenin Hüseyin ağanın karısı... «Kolay mı belledin eceli aşmayı Çoban Ali»

Çoban Ali deyişinde horgörü vardı... İki de irkildiler... Er ya da geç gidecekti Hüseyin ağanın kulağına bundan böyle, ve uyarınca törelerin olacaktı olanlar... Hatice yakaracak oldu... Fırsat vermedi yüreği kara Zehra... Kovaladıktan sonra Hatçeyi, usuldan kadınca yanaşmayı denedi bu kez Ali'ye... Uzaktan geçip giden Abdi ağanın oğluna işaretle «Bey kızı almak için böyle anlı şanlı olmak gerek...»... Kırmaya çalışıp umudunu Ali Haydar'ın, sürdü kendini ortaya unutarak ağa karısı olduğunu...

«Ağa karısı olmakla ben can taşıyor muyum? Genç yaşında kara topraklara mı girdim... Senin gözün kör çoban Ali...: Baktığın kuyunun dibi de-

rin... Bir umut'ta yok... Oysa ayağının dibinde bir pınar çağlıyor...»

Kara yürekli ağa karısı kendini çağlayan pınara benzetiyordu... Kuşkusuz gözü vardı Ali Haydar'da... Ve bundandı Hatice'yi hırpalayıp durması... Olmaz işlere koşması...

Bir uzatsa elini Ali Haydar, düşürecekti altına ağasının karısını... İstiyordu kadın... Ama o tiksinererek baktı Zehra'ya... Bozmadı töresini ve uymadı şeytan'ın iğvasına...

«Evet, körüm» dedi... «Lakin kalbimdeki ışık yetiyor bana.»

Bırakıp kara yüreği ile Zehra'yı pınarda, yürüyüp uzaklaştı su boyunca... Ardına takarak karakoyunu...

.....

Bağışlamamıştı Abdi ağanın oğlu Ahmet obaya vardığında Hatice'nin ettiklerini... Koskoca Abdi ağanın oğluna adını bile dememişti... O Abdi ağanın oğlu ki, zor gösteren çiftlikleri yakıp yıkarak, türlü hilelerle topraklarına topraklar katarak, Şaban gibi köpekleri sayesinde Hz. Süleyman kadar zengin olarak bilinirdi... Beşbin altın borçluydu Hüseyin ağa onlara... Ve kızı olacak Hatice, bunca cömertliğe karşı, bir adını bile bağışlamamıştı ona... Uzaktan akraba olurlardı Zehra ile... Ne demişti o gün çadırların arasında, Hatice onları bırakıp pınara giderken... «Toprağı ile birlikte söküp götürmek gerek Hatçeyi» demişti kadın... Eh sırası da geliyordu zaten Hüseyin ağanın obasının, tıpkı Sarıcalı gibi, ya da yurtlarını satın aldıkları

diğer başka obalar gibi... Bir kasabaya varışında Şaban'a açtı meseleyi, Ahmet... Şimdiye değin Hüseyin ağanın borçlandığı 5000 altın'ın en az bini inmişti ceplerine Şaban'la Zehra'nın... Şimdi de Hatice'yi istiyordu Abdi ağanın oğlu onlardan... Bir yolunu bulmalıydılar... Ve namusunu obanın teslim etmeliydiler mülke... Öyle ucunu da gösterdi Ahmet Şaban'a... Bu işlerin karşılığını da atıverdi kucağına... Bu kadar altın'a çözülmüydü obanın töresi... Deneyecekti Şaban, bir fırsat düşürecekti elbet...

Ve Şaban'ın beklediği fırsat uzakta değildi pek... Kasaba dönüşünde geçerken pınardan doludizgin, Hatçeyle Ali Haydar, başbaşaydılar... Gözü yaşlı Hatice pınardan su dolduruyordu, kırbasını omuzuna vermek için Ali Haydar uzatmıştı ellerini... Ve atın üzerinde Şaban onları elele gördü... Vardığında obaya daha bir kolayladı işler... Hüseyin ağa yine kızı Hatice'yi soruyordu Zehra'dan ve Zehra yine yalan deyip duruyordu... Ağa ve Hatice'nin neden sık sık pınara gittiğini demek Şaban'a düştü... O da dedi diyeceğini... Hatice ile Ali Haydar'ın gönüllerinin birbirine düştüğünü...

Önce Hatice döndü sırtında kırbası... Büyük bir hiddetle Hüseyin ağa yürüdü üstüne kızının.. Sonra çağırtdığı Ali Haydar durdu obanın insanların ortasında... «Bildiğim doğru mu?» diye sordu Hüseyin ağa, kaşları çatılı... Belli doğru olsun istemiyordu...

Ağır ağır salladı başını Ali Haydar... Dimdik başını... İşte gerçeğin deneceği an gelip çatmıştı... «Ben çobanım» dedi... «Ali Haydar'ım senin kulum Hatice'nin kurbanı... Var bildiğin gibi hük-

met... Boynum kıldan ince, sen ise kılıçtan keskin-
sin...» böyleydi kavilleri Hatice ile... Tıpkısını söy-
ledi Pınar'da Hatice'ye dediklerinin...

Obayı uzun bir sessizlik aldı... Çatılı kaldı Hü-
seyin ağının kaşları... Ve olacağı söyledi obalıların
sessiz bakışlarına...

«Benden keskin töreler var... Hükümün düşkün-
lük meydanında verilsin.»

Ve Ali Haydar bilerek, kılıcın keskin yüzünü,
ağır ağır uzaklaştı obadan... Böyleydi geleneği oba-
nın, verilirdi karar düşkünlük meydanında... Her
kim ki obanın töresine aykırı bir işe düşer, toplar-
nır obanın erenleri ve derler kararı uyarınca...

Herşey ayan beyandı... İlişemezdi kimse kim-
seye ya da düşkünlere, karar verilenedek düşkünler
meydanında...

Ayrılık ölümdü Hatice'yle Ali için... Ve bu yüz-
den yürümek gerekti törenin kılıçtan keskin yüzü-
nü... Böyle kavlettiler iki sevdalı buluştuklarında...

.....

Uyarınca törenin, kuruldu düşkünlük meyda-
nı gecenin karanlığında... Yargıcı Dede, ünledi hak
sahibinin adını... Gelen Hüseyin'di... Yeniden ün-
ledi yargıcı dede... «Dileğin ne ise hak meydanın-
da, hak için söyle.» «Ben Hüseyin Açıkbaş'ım... Rı-
zanızla obanızın beyiyim... sonra bir babayım. Eh-
lim ırzımdır... Kızım şerefimdir... Çobanımız Ali
Haydar kızıma gönül düşürmüş... Saklı niyeti.. ka-
ra.. Elini elinde görmüşler... Hüküm sizindir...
Şaban'la, Zehra idi... Hak sahibinin şahitleri... On-
lar da dediler diyeceklerini... Sıra suçluya, Ali

Haydar'a geldiğinde... Dedecan'la Ferhat getirdiler...

«Ali Haydar'ım, çobanınızım... Bu obanın bir canıym... Ne niyetim karadır ne kalbim... Belki bahtım karadır... elim eline değmemiştir... Birbirlerine değen kalplerimiz olmuştur... Suçumuz budur, boynumuz kıldan incedir...»

Gecenin zifiri karanlığı içinde çekildi yargıcı dedeler karara varmak için gerilere... Yeniden aldıklarında yerlerini getirdiler Ali'yi boynunda suçunun simgesi ipe... Karanlığın içinden Dedecan'ın sesi yükseldi... «Erenler... Canlar... Sözüm var...»

Aykırıydı törelere bu çıkışı Dedecan'ın, kendi de biliyordu bunu... Ama dönülmezdi karardan... Gönülse ne ferman dilerdi ne töre... Bir fırsat verilsin dedi Dedecan... Öyle bir fırsat ki aşılmaz olsun... Şartın nasılnı da Ferhat açıkladı...

«Hele şunu bir dinleyin... Sürüsünü alalın elinden... Üçgün üç gece başkaları gütsün... Su verilmesin üç gün üç gece... Su yerine tuz verilsin üçgün üç gece... Sonra davarı suya salalım... Karşı da Ali... Sürüye su içirtmeden aşirtsın pınarı...»

Çöktü bir ölüm sessizliği üzerine obanın... Sonra duyuldu sesi yargıcı dede'nin... «Bunu kabul bize düşmez, varsın halk sahibi söylesin.»

Başını kaldırıp ağır ağır baktı Ali'ye Hüseyin ağa... Sonra dönüp Yargıcı dedelere, «bu olmaz şartı yerine getirdiğinde kızını Ali'ye vereceğini» söyledi... Getirilmezse şart yerine sürülecekti obadan Ali Haydar...

.....

Düşkünler meydanında alınırken kararı iki sevdalının, kasaba da Abdi ağa obayla son hesaplaşmasına hazırlanıyordu... Obayı topraksız bırakmak ve söküp çıkarmak gerekiyordu yayladan... Bunun için de gerekli rüşvetler dağıtıldı, mutasarıfa, mal müdürüne... Çünkü daha önce bütün topraklar devletindi.

Haberi bir kuş hızıyla ulaştırdı Şaban, Abdi ağanın oğluna... Düşkünlük meydanında alınan kararı... Gerçi olmaz gibi görünüyordu... Ama ya olursa... O zaman Hatice'yi, yani onurunu obanın kullanıp bir yana atamıyacaktı Ahmet... Başka zorlamalar da bulmalıydı... Yardımcı oldu Şaban efendisine, aldığı altınların karşılığı... Gidip töreye aykırı olduğunu bile bile istiyeceklerdi kızını Hüseyin ağadan... Nasılsa yakında yayla da katılacaktı Abdi ağanın toprakları arasına ve yıkılacaktı obanın bütün dirimi... Arada bunu da söylemeyi ihmal etmiyeceklerdi...

.....

Yaylanın kuraklığı, ve üstüne üstlük gece gündüz verilen tuz... İnsan insanlığı ile dayanamaz bu kadar... İki sevdalı da içmediler su üç gün üç gece... Tuz yediler onlar da... sürüyle birlikte... çatladı dudakları...

Herşeye karşın güveni vardı Ferhat'ın ve Decan'ın... Ali Haydar'a ve bir insandan daha bilinçli Karakoyuna... Ali Haydar da güveniyordu Karakoyuna... Bunca yıllık canyoldaşına... Beyine sürüsünün... Ama taşıyabilecekmiydi Karakoyun bunca tuzdan sonra kendisini pınarın öbür başına... Obanın en sevinenleri Şaban'la, Zehra'ydı...

Geri durmuyorlardı diğer kızanlardan bastırmakta tuzu hayvanlara... Arada,, geçip kızının karşısına yaylanın sıcağında inadına ayran yudumluyordu... Ve esirgemiyordu ağulu sözlerini Hatice'den...

Uzakta çatlak dudaklarıyla Ali, çekmeye çalışırken Karakoyunu bir felaket bulutu gibi çöktü Abdi ağanın adanları, Hüseyin ağa'nın çadırına... Ve Şaban'la Ahmet'in vardıkları anlaşma uyarınca, istediler Hatçe'yi, babasından... Ve geri durmadılar yaylanın satın alındığını söylemekten...

Bunca yılın ağasıydı Hüseyin ağa, töreler kendinden güçlüydü... Üstüne üstlük düşkünlük meydanında verilmişti kararı şartlı söz kesmenin... O günlük fazla üstelemedi Abdi ağanın adamları.. Başlarında Fettah geldiklerince bıraktılar Hüseyin ağayı, düşünceler ve zor durumlar içinde... Kızı da tuz yiyordu hayvanlarla birlikte... Dönüp çaresiz baktı Hatçe'ye... «Duydun» dedi «Fettah efendinin dediklerini»...

Koştı Ali'sine Hatice... Sınamadan geçmeden, bırakıp gitsinler istedi obayı... Aşabilecekmiydi Karakoyun Pınarı...

«Ne kadar çok tuz verdiler» le yetindi Ali Haydar... «Aşacak» diye de ekledi ardından... «Aşması gerek»... İnancı da bütündü Ali'nin gönlündeki sevda kadar...

Üç günün sonunda toplandı oba halkı, kenarında pınarın... Bir yanda üç gün üç gece tuz yemiş sürü... Ortada oba halkı... Ağası erenleri ve kızanlarıyla... Yalnız Hatice yoktu... Kalmıştı bir başına çadırda... Ve pınarın öbür yanında Ali Haydar... usulca davrandı yerinden... Götürdü kavalını dudaklarına... Önce yavaştan, sonra bütün sevdayı umudu ve yaşamı içinde taşıyan bir çığlık yük-

seldi... Uçarak, dokunarak dağa taşa, geldi karakoyunun kulağına kadar... Oba halkı açılıp yol verdiler sürüye... Geldiğinde pınarın başına Karakoyun... Sanki olup bitenleri anlamaya çalışır gibi durdu... Salladı başını ağır ağır... Kokladı suyu... Ve yükselen kavalla birlikte bir sıçrayışta atlayıp geçti suyu... Sürünün melemelerine karıştı obalıkların çığlıkları... Mümkünsüzü mümkün kılan Karakoyun varıp yetti yanına Ali Haydar'ın...

Bir haberci fırlayıp koşarken Hatice'ye, uzaktan hırsla mahmuzladı atını Abdi ağanın oğlu... Kaplamıştı yüzünü bir gazap... Çiftlikleri yakıp yıkarırken olduğu gibi...

Haberci oba halkından önce varıp muştuladı haberi... Hatice boşanmış gibi zincirlerinden koştur pınara... Suyun içinde erişti yavuklusuna... Bitkindi Ali Haydar... Ama yürümüştü bıçağın keskin yüzünü... Aşmıştı aşılmaz olanı... Pırl pırlı gözleri... Avuçlayıp bir avuç suyu, değdirdi dudaklarına Hatçe'nin...

.....

Daha sevinçlerini yaşayamadan doyasına, bir balta gibi daldı Abdi ağanın adamları obalının arasına... Varıp Hüseyin Ağa'nın çadırına, sordular kızını Ahmet'e verip vermeyeceğini... Küstahtılar... İnmediler atlarından bile... Ve yılışarak Fettah, söyledi yaylanın Abdi ağa tarafından satın alındığını... Bir de adam kodu kapısına ağa'nın... İki bayraklı bir nöbetçi... Verimkar olursa ağa kızını verimkar olursa, gönderecekti ak bayrağı... değilse karasını... Taş gibi dondu obalıklar...

Kararınca suların ışıması.. toplandı yeniden

erenleri obanın... bu kez hak sahibi Ali Haydar'dı... Aldı sözü Ali Haydar ve dedi diyeceğini: «Ağzı kara Abdi ağanın istediğini hep duyduk, Obamızın yaylağı, kışlağı onda.. Malımıza ondan başka alıcı yok,».. Hakkını nasıl kazandığını söyledi... Ve herşeyinin obası olduğunu ve bağladı sözünü... «Erenler, dostlarım, canlarım, ağalarım, ben hakkımdan vazgeçiyorum... Hükmünü babası versin...

Dönüp karşırken karanlığa Çoban Ali, olanı diyordu bir türkünün sözleri :

Muhammed koyunun aşlını sordu
Koyun dara geçti hoş zari kıldı
Kuzu kurban olmaz ya niçin oldu
Hatça'mın gözyaşları çağladı...

O gece ölüp ölüp dirildi iki sevdalı... Obaya bir kurban gerekiyordu...

.....

İşırken gün, dörtnale kalktı Hüseyin ağanın bırakılan bayraklı nöbetçi... Elinde ak bayrak dalgalanıyordu... Dörtbiryanından kısılan Hüseyin ağa verimkar olmuştu Hatçe'sini Abdi'nin oğluna... Başladı obada düğün hazırlığı... Gözü yaşlı kurban Hatçe'yi hazırladılar düğüne... Kesildi kuzular kaynatıldı kazanlar... Töreye göre obada kıyılması gerekiyordu nikahın... Gözü kara Abdi'nin adamları yine geldiler topluca... Son hesaplaşma obayla Abdi ağaya nasib olmuştu... Bir kez daha çiğnedi töreleri Abdi Köprünün üzerinden oba yanına geçemiyeceğini, yemini olduğunu söyletti adamlarına... Ve atlılar obanın gözleri önünde aşalıyarak Hüseyin

ağayı, aldılar Hatçe'yi, kendi atlarına ve dağıtarak kaynayan kazanları, sürükleyip götürdüler kurbanlarını...

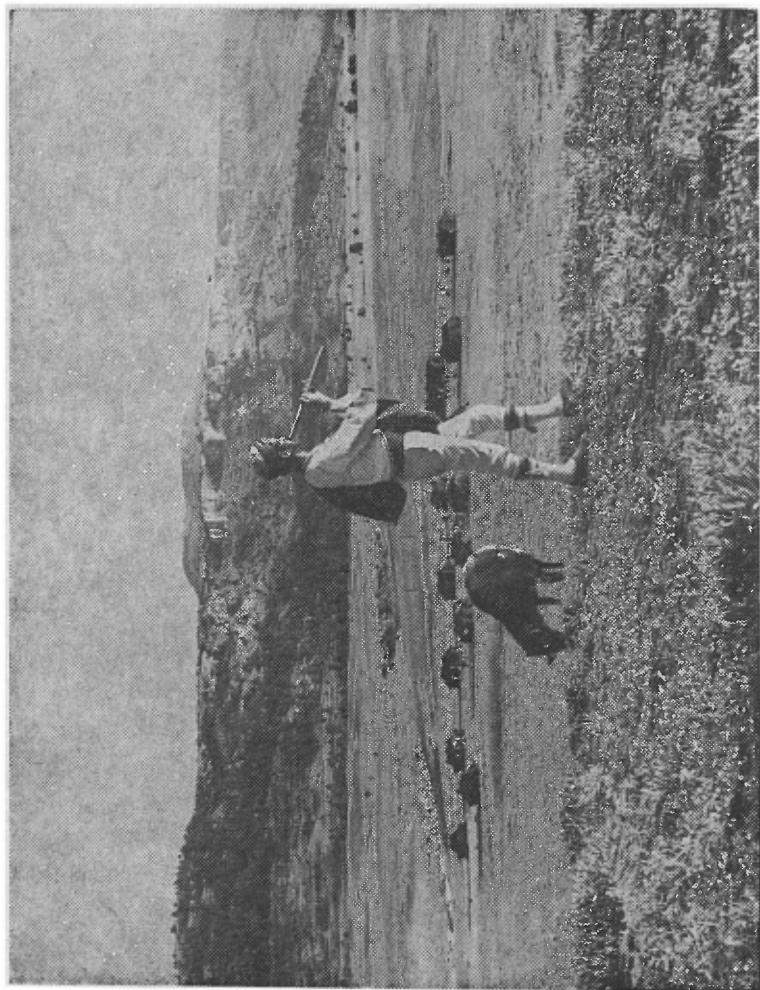
.....

Silah sesleri kaplarken yaylayı, donakaldı obanlar ortasında obanın... Kaç kez çiğnenmişti töre... Kaç kez bozulmuştu yiğitlik... Yitip gitmişti yüzlerce yıllık onuru obanın... İşte bu sessizlikte atıldı ortaya Ferhat, «Davranın yiğitler» dedi... Geri getirin bize Hatçe'mizi...», «Onurunu obamızın», «Yüzlerce yıllık onurunu»... Verince ruhsat'ı Hüseyin ağa da, yiğitler kuşanıp silahlarını atladılar atlara... Doludizgin koşturdular arkasından gelin alanların...

Köprü'nün bir başında Abdi ağa ve silahlı eşkiyalari, bekliyorlardı Hatice'yi almaya gidenleri... Atlılar köprü'nün öbür başına vardıklarında, yetti Ali Haydar ve obanın yiğitleri...

İki tarafta ortasında köprü'nün girdiler birbirlerine... Değdi Ali Haydar'ın eli Hatice'sinin eline... Ve o anda çöktü köprü... Gömüldüler zulümle hak, yiğitlikle kahpelik Kızılırnağın sularına...

LÜTFÜ Ö. AKAD
Senaryo

OYUNCULAR

Çoban Ali	Yılmaz Güney
Bey Kızı Hatice	Nilüfer Koçyiğit
Hüseyin Ağa	Kadir Savun
Zehra	Derya Tanyeli
Ahmet	Tümer Özer
Şaban	Tuncer Necmioğlu
Ferhat	Osman Alyanak
Fettah	Senih Orkan
Abdi Ağa	Haluk Orçun
Dedecan	Murat Tok

Görüntü Yönetmeni	Ali Uğur
Müzik	Abdullah Nail Bayşu
Senaryo ve Yönetmen	Lâtfi Ö. Akad

1967 yılında çekilmiş bir **Dadaş Film (Kadir Kesemen)** yapımıdır

1. ÇİFTLİK

Abdi Ağanın oğlu Ahmet ve adamları at üstünde çiftlik binalarını çevirmişlerdir. Attan inmiş birkaç kişi Sarıcalı'nın kızanını, çoluğunu, çocuğunu iteliyerek dışarı çıkarırlar... Ellerinde, sırtlarında yatak yorgan ve öteberi dışarı çıkan hane halkı Sarıcalı'nın etrafına toplanır.. Sarıcalı Ahmet'e etme der gibilerden bakar... Ahmet başı ile adamlarına işaret eder, adamlar dipçikle dürtükleyerek uzaklaştırırlar... Ahmet'in gerisinde, elinde meşaleyle duran adamlardan biri atla fırlar, samanlığın yanından geçerken meşaleyi fırlatır... Meşale samanları tutuşturur... Evi terkeden hane halkından bir uğultu yükselir. Ahmet donuk bir yüzle olanlara bakmaktadır... Samanlardan koyu bir duman yükselir... alevli...

2. KÖPRÜ

Sarıcalı çoluğu çocuğu ve kızanlarıyla köprü ağzına doğru yaklaşırlar. Gerilerden Ahmet ve adamları süratle yaklaşırlar. Tam köprü ağzında bir karışıklık olur. Sarıcalı ve yanındakiler dağılırlar... Atlar dört nala köprüye girer... Önce bir ses bir türkünün sözlerini okur. Sonra da koro türküyü söyler.

«Kızılırmak parça parça olaydın
Her parçanla bir diyarda kalaydın
Sen de benim gibi yarsız kalaydın
Nettin Kızılırmak allı gelini
Dalga vurdu göremedim boyunu»

3. KASABA

Hareketli kasaba meydanı... Abdi Ağanın ambarının önünde yüksekçe bir set vardır. Abdi Ağa alçak bir iskemleye tahta kurulur gibi oturmuştur. Donuk yüzünde hiç bir ifade yoktur. Dizinden sarkan elini öpüp, geri çekilen bir iki kasabalıya hiç bir karşılık vermez... Kısık gözleriyle karşısındaki harekete bakmaktadır... Ambarın önünde çökmüş deve katarından yükleri boşaltanlar... Kantar başında Abdi Ağanın adamıyla yün dolu çuvalları tartan Ferhat bir kömür parçasıyla duvara çizgi çizer... Şaban, yükleri indirir... Ve Abdi Ağaya doğru seğirtir, gelir elini öper. Ellerini önünde kavuşturur, durur. Ferhat, Şaban'ın bu hareketini tiksintiyle seyrederek... Abdi Ağa Şaban'a bakar...

ŞABAN — Hüseyin Ağanın selamı var. Otuz batman kadar yün, bir iki ölçek de yağ ilettim... Hesabımızdan düşsün der...

Abdi Ağanın gerisinde duran Fettah bir adım yaklaşıyor...

FETTAH — Sen tasa etme Şaban Ağa... Biz bakarız...

ŞABAN — Hüseyin ağamın bir maruzatı daha var...

FETTAH — Gelip kendisini göreceğiz, var selam et...

Köşeden arkada arabalar, önde Ahmet ve atlılar, dört nala meydana girerler. Ve ambarın önünde dururlar... Bir hareket başlar... Yük boşaltanlar, attan inenler arabaları boşaltmaya koyulurlar. Ahmet gelir Abdi Ağanın elini öper. Abdi Ağanın yüzünde belirsiz bir tebessüm belirir...

AHMET — Zor gösterdi ...Biz de yaktık ne varsa...

Abdi Ağa hafifçe başını sallar...

FETTAH — Tahliye ettiler mi?

AHMET — Çoluk çocuk yola döküldüler.

ŞABAN — Sarıcalı mı?...

FETTAH — Sarıcalı... Borcunun faizini bile ödeyemedi

ŞABAN — Öyle ya bu yıl havalar kurak gitti... Mahsul.

AHMET — Havalar kurak ya da yağışlı. O allahın işi. Bizim işimiz Sarıcalı ile Şaban efendi...

FERHAT — Yirmi yedi batman yün... İki batman yağ Fettah efendi...

Fettah bir kâğıt parçasına yazar. Ahmet kaşlarını çatarak meydanın öbür ucuna bakar, ötekiler de dönerler... İleride çiftlik ağası Sarıcalı arkasında çoluk çocuğu, kızanları, sırtlarında, ellerinde kurtarabildikleri eşya ile yaklaşırlar... Sarıcalı öne doğru fırlar, göğsü bağı açık... Fettah adamlardan birine işaret eder. Adam fırlar, Sarıcalı'nın önüne geçer durdurur... Etrafı diğer adamlarla çevrilir birden... Sarıcalı bakınır sonra Abdi Ağaya döner... Abdi Ağa etrafındakilerle dimdik kımlıdamadan durmaktadır öylece... Donuk yüzü bir heykel gibidir...

SARICALI — Bunu mu edecektin bana Abdi Ağa...

Fettah, cebinden ilamı çıkarır, gösterir...

FETTAH — Git işine Sarıcalı... Mahkemenin kestiği parmak acımaz. Borcunu ödeyeydin de yüzünün karasını sileydin ...

SARICALI — İnkâr mı ettik... Yıllar yılı faizinin

faizini ödedik durduk... Yeter etti artık... Kan emici sülük gibi şişmişsin Abdi Ağa... Gün ola harman ola. Yanma komam bunu.

Hırsla bir iki adım atmak ister, önleyen adam şiddetle vurur, yere düşer, kızanları koşar kaldırırlar. Ferhat sıkıntıyla başını çevirir.

ŞABAN — Sen gide dur... Ben yetişirim.

Ferhat başını sallar, ambara doğru gider... Sarıcalı kalkmıştır, Abdi ağaya bakar bir süre birşey demeden... Abdi Ağa öyle olduğu gibidir, kıyıdamadan durur... Fet-tah, Ahmet adamları... Kızanları Sarıcalımın koluna girerler ve ağır ağır uzaklaşırlar... Fettah Şaban'a para verirken Ferhat ambardan çıkar... Bir an bakışırlar...

4. MAVGA YOLU

İleride, aşağılara doğru, yaylaya çıkan yolda dört nala bir atlı bir süre sonra deve kervanına yetişir... Ferhat eşeğe binmiştir... Şaban atla yetişir... Ve yavaşlar.

FERHAT — Gördün mü hesabı? Bir şey alamadım herhal...

ŞABAN — Sen kendi işine baksan ya Ferhat emmi...

FERHAT — Baktık, baktık... Lakin hiç beğenmedim... Bir ağzı karanın elini öpmeni hiç beğenmedim...

ŞABAN — Beğenmedin demek... Ağamızın faizle borç almışa ne demeli?... Gözlerinle gördün, Sarıcalı'yı... Yarın bizi ödeyemedik mi yaylamızdan sürüverir...

FERHAT — Öyle... Borç almaya ön ayak olan mevlamdan bulsun...

Şaban Ferhat'a ters ters bakar, sonra hayvanı mahmuzlar ve dört nal fırlar... Bir ses önce türkünün sözlerini okur... Başka bir ses türküye başlar...

«Benim kuzum kuzuların beyidir
Karakoyun yüreğimin yağıdır
Annın gideceği yer yıldız dağıdır
Gel koyun meleme vazgel kuzundan
Dereye aşağı iner kurt izi
Kurt ağzında gördüm ben bir körpe kuzu
Seversen mevlâyı ağlatma bizi
Gel koyun meleme vazgel kuzundan»

İlerden Ferhat'ın çektiği kervan geçer... Ali Haydar yukarıdan yaylaya çıkan yola bakmaktadır... Yanıbaşında duran karakoyunun yanına çöker, okşar... Hüseyin ve iki atlı Ali Haydar'ın yanına gelir... Sürü ve mera hakkında konuşurlar...

HÜSEYİN — Nasıl?..

ALİ — Mera zayıf Ağam...

HÜSEYİN — Dikmelere baktık şimdi, ora da öyle...

ALİ — Söğütözüne geçelim...

**HÜSEYİN — Oralar elden gitti... Satın almışlar...
Yavaş yavaş bütün dağların sahibi olacak...**

ALİ — Evet ağam... Rahmet ister...

HÜSEYİN — İşimiz rahmete kaldı... Ganımız sana emanet Ali Haydar...

ALİ — Evelallah Ağam...

5. OBA

Obada günlük hareket... Temizlik yapanlar, ateş yakanlar... Bir yanda oynayan çocuklar... Hamur açanlar... Kadın, çoluk, çocuk... At tımar eden erkekler... Bir tarafta ağaca yüzülmüş bir dana asılmıştır... Oba geleneğine göre pay usulü kesilip dağıtılmaktadır.. Adamlardan biri uzatılan bir parçayı alır, geride bir ağacın dibindeki peykede saz çalmakta olan Dedecan'ın yanına kor... Dedecan amadır...

1. ADAM — Dedecan... Payım...

DEDECAN — Eyvallah dost...

Hatice et payını alır ve uzaklaşır... Et dağıtımı devam eder... Hüseyin Ağamın çadırının önü... Zehra çatık bir yüzle Hatice'nin gelişini karşılar... Hatice'nin elinde et payı vardır...

ZEHRA — Nedir bu kız? Ağa ocağına yakışır mı bu getirdiğin?...

HATİCE — Töre böyle, payımıza düşen bu...

ZEZHRA — Töre möre anlamam ben... Bura bey ocağı, elin kurusun, çektiğin pay bu öyle mi?

HATİCE — Kısmet ana...

ZEHRA — Anan kadar taş düşsün başına, seni de beraber götüreymiş ya mezara... Babana avrat olduksa sana ana olmadık ya... Bana abla de diye tembihlemedim mi?...

Zehra Hatice'nin elinden hırsıyla eti çeker... Yerde duran torbada bulunan kara yünleri tutuşturur eline...

ZEHRA — Var şunları yuğuver... Ak süt gibi ağartmadan gelme...

Hatice şaşkın bir yünlere bakar, bir Zehra'ya, son-

ra döner uzaklaşır. İlerden Şaban görünür, at üstünde süratle yaklaşır, Hatice'nin yanından geçer... İki çocuk konuşur, atını alıp götürürler ...

ŞABAN — Hüseyin Ağam...

ZEHRA — Gelmedi...

6. HÜSEYİN'İN ÇADIRININ İÇİ

ŞABAN — Abdi Ağanın selamı var...

ZEHRA — Kendi mi dedi?...

ŞABAN — Onun ağzı Fettahdır...

Şaban cebinden çıkardığı iki altını uzatır...

ZEHRA — Eli de sen misin?

**ŞABAN — Yok. Bu seninle benim aramda... Pa-
ym...**

Zehra kaşla göz arasında alır ...

ZEHRA — Az değil mi? ...

**ŞABAN — Bana bir şey kaldığı var mı?... Abdi
Ağayı bilmez değilsin... Hüseyin Ağama bildir,
gelip kendisini göreceğim, var selam et dedi...**

ZEHRA — Kendi gelir mola...

**ŞABAN — Delirdi nmi kız... Fettah gelse öp başı-
na koy... Bir kapı kulunu göndermezse iyi...
Abdi Ağa dedesinin obadan kovulduğunu unut-
mamıştır...**

**ZEHRA — Onun dedesi ise benim de babamın ha-
lası idi...**

ŞABAN — Sen de mi unuttun yoksa?...

Zehra cevap vermez, bir süre sessiz Şaban'a bakar

sonra çadırın içinde bölmelerin birinin ardında kaybolur...

7. OBA

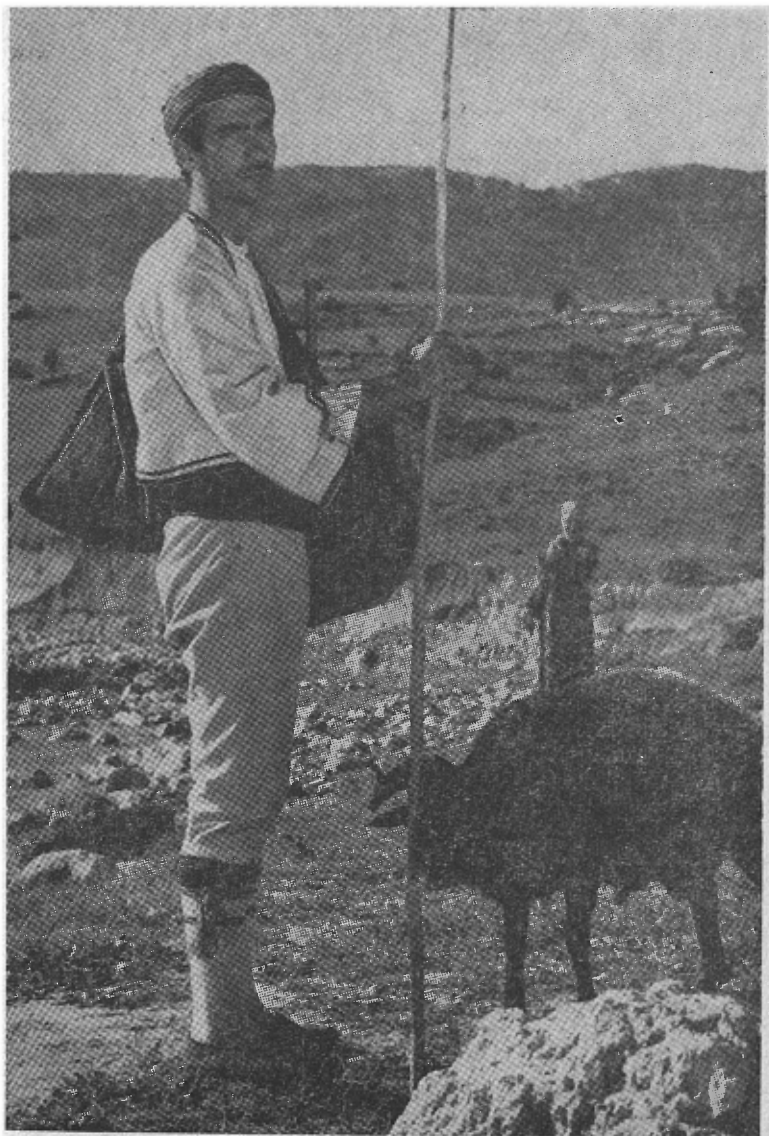
Can Dede eski yerindedir... İnceden inceye bir türkü girişi yapar sazıyla, sonra kalın sesiyle türküye girer... İlerden Ferhat, gerisinde deve katarı görünür. Yaklaşır...

DEDECAN — BANA GÜL DİYORLAR NEME GÜLEYİM AĞLAMAK ŞANIMA DÜŞTÜ NEYLEYİM

Dedecan'ın türküsü devam eder... Hatice pınarda kara yünleri yağmaktadır...

«Bana gül diyorlar neme güleyim
Ağlamak şanıma düştü neyleyim
İlin gülü açmış al ile yeşil
Şu benim güllerim soldu neyleyim
Haberin alayım seher yelinden
Ördek kalkar mola kendi gölünden
Korkum ayrılıktan fikrim ölümden
Geldi çattı beni buldu neyleyim»

Hatice hırsıyla ve ümitsizce yünleri uğmaya çalışır, gözlerinde yağ vardır... Gerideki tepede tek başına karakoyun belirir ve durur bir an. Hatice yıkamayı bırakıp, yavaş yavaş durulan sudaki aksine bakar, birden ürkerek döner... Ali, yanında karakoyun geride dikilmiş Hatice'ye bakmaktadır. Hatice telaşla gözyaşını siler... Ali yanına çöker, bir an sessiz bakışırlar, sonra Hatice başını çevirir... Ali elini uzatır, başını çevirmek için fakat cesaret edemez, elini ağır ağır çeker...

ALİ — Hatçem ağlar mısın?... Yüziünü benden saklarsın... Yoksa ananı mı düşledin?...

HATİCE — Düşlemediğim gün var mı? ...

ALİ — Anahım ağulu söz mü etti?...

HATİCE — Etmediği gün var mı?...

ALİ — Babana mı dövdürdü seni?...

HATİCE — Dövdürmediği gün var mı? ...

ALİ — Hatçem benden geçtin mola?...

HATİCE — Ananı düşlemez miyim, senden geçer miyim, kara yünü ağartabilir miyim?...

Hatice başını sallar... Ali yanındaki torbadan yeni kırkılmış yünleri çıkarır, yanına koyar...

ALİ — Onun içinin karası nasıl ağarmazsa kara

yün de ağarmaz... Sen bunları yağ, götür, al de, elin değer değmez bunlar da kararır...

Hatice gülümseyerek Ali'ye bakar... Elleri birbirini bulur...

8. OBA

Şaban toz boya dağıtır... Ferhat, Dedecan'ın yanına gelir. oturur... Obada akşam faaliyeti...

ŞABAN — Hele şu toz boyaları alın... Kaynatma yok, kök ezmek yok... Abdi Ağanın obamıza armağanı bunlar... Al, al...

FERHAT — Kilimlerimizin beti bereketi kalmayacak... Bedava toz boya göndermiş Abdi Ağa, alıştırdınca da parayla satacak... Çoluk çocuğu peşinde sürüp gittiler, Sarıcalı'yı ocağından...

DEDECAN — Gene borç mu istedi Şaban?...

FERHAT — Herhalde, bir şeyler dönüyor ya Dedecan... Bu kadın beyle dünya evine girdi girili, bu Şaban işlere bakar oldu olalı, üç bin altın olmuştur aldığı borç... Faizleri de ayrı. Bu Abdi Ağanın kalbinde ne vardır kimse bilmez.

DEDECAN — Ben bilirim can. Ben bilirim kalbinde ne vardır onun... Dedesini obadan sürdük-beslemek onda, gasp onda... Babası da onunlerinde kasabaya yerleşti, faizcilik onda, eşkiya gibi oldu. Kendi de, oğlu da yetişiyor... Lâkin hiç biri obayla hesaplaşmayı unutmadı... Gayri kime kismet olur orasını mevlam bilir...

FERHAT — Bu Zehra kadının obaya gelmesi de onun işi.

İlerden Hüseyin arkasından iki kızan atlarla görünürler... Dede başını diker.

DEDECAN — Geldi işte... Omuzları düşük, başı önde...

FERHAT — Nasıl bildin Dedecan?...

DEDECAN — Bizim gözümüz görmez Ferhat can, lâkin kalbimiz herşeye açık... Şu nal seslerine bak... Binicisinin candan vazgeçmişliğini anla... Onun gözleri açık, lâkin kalbi kapalı... Bakar, bakar da bir şey göremez...

Hüseyin'in gerçekten bezgin bir hali vardır, attan iner, Şaban koşup karşılar... Gerisinden gelenler atını alıp uzaklaşırlar... Şaban bir şeyler anlatmaktadır, Hüseyin dinlerken çadıra doğru yürür... Hüseyin'in çadınının önü... Hüseyin'i karşılamak için çıkmıştır... Hüseyin'in kaşları çatık Şaban'ın söylediklerini dinleyerek yaklaşır...

ŞABAN — Fettah efendi hesaba geçirdi...

HÜSEYİN — Hatice nerede?...

ZEHRA — Yün yağmaya gitti pınara...

HÜSEYİN — Ona mı kalmış... Gönderme dedim kaç kez...

ZEHRA — Ben mi gönderdim... Aklına estikçe yünleri ahp pınara gider... Ne var orada bilmem...

ŞABAN — Ne olduğu besbelli...

Hüseyin birden durular Şaban'a bakar...

HÜSEYİN — Hele...

ŞABAN — Yok bir şey, sözün gelişi dedim...

Hüseyin ikisine bakar bir an, sonra içeri girer... Zehra fısıldar...

ZEHRA — Deseydin ya...

Şaban başını sallar... Zehra hışımla çadıra girer...

9. YAYLA YOLU

Yayla yolunda önde Ahmet'le Fettah arkalarında sekiz atlı tozu dumana katarak ilerlerler...

10. OBA

Obada hareket vardır... Az sonra Ahmet ve yanındakiler belirir... Dört nala obaya dalarlar... Karşılama için koşuşanlar ...Başta Hüseyin, Şaban, bir kaç yaşlı gelênleri karşılar... Atlardan inerler. Çadıra buyur edilirler... Ferhat Dedenin yanındadır...

FERHAT — Selamnaleyküm... Hoş geldiniz... yırđır inşallah...

DEDECAN — Şerdir... Sırf para işi olsaydı Fettah gelirdi yalnız...

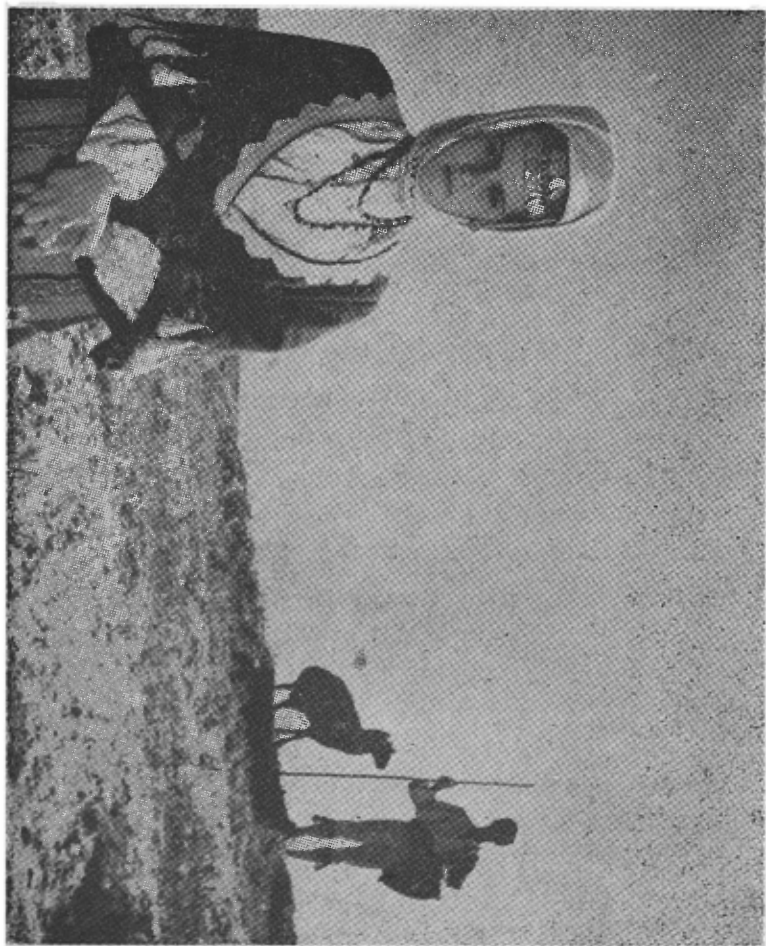
FERHAT — Ahmet'in diyeceğı bir başka mı?...

DEDECAN — Der se gene Fettah der ya... Ahmet işin tevatiir olmadığını belirler herhal... Davran bakalım...

Dede davranır, Ferhat, Dedenin elinden tutar, çadıra doğru giderler...

11. HÜSEYİN'İN ÇADIRININ İÇİ

Çadırda misafirler ağırlandıdır... Hüseyin, Fettah'la Ahmet'e buyur eder. Hatice ayran getirir, sırayla ikram eder ...En son Ahmet'e uzatır. Ahmet bir an başını kaldırır ve irkilir... Hatice ile bir an göz göze gelmişlerdir. Hatice başını eğerek, ayranı uzatır... Ahmet ayranı alır, gözü Hatice'dedir hâlâ... Hatice başını kaldırmadan

çekilir... Şaban bu kısa bakışı ve Ahmet'in irkilmesini farketmiştir... Ferhat'la Dedecan girerler...

FERHAT — Selamnaleyküm... Hoş geldiniz...

DEDECAN — Hoş geldiniz...

AHMET — Hoş bulduk...

FETTAH — Hoş bulduk...

Ferhat'la Dede uygun bir yer bulup otururlar... Kızanlar ortaya iri bir tepsi üstünde pilav ve kızarmış koyun getirip bırakırlar... Biri şarabı ve tasları dağıtır... Dede saza başlamıştır...

«Ferhat'la Dedecan'ım, deftere yazar
Hilebaz yar ile olur mu pazar
Pir merhem çalmazsa yareler azar
Sevarsen obayı deşme yaramı»

Ahmet'le Fettah duralamışlardır... Hüseyin sitemle Ferhat'a bakar...

**FETTAH — Dede iyi söyler ya... Neşeli bir türkü
ünlese daha iyi eder...**

Şaban deyneğin altından geçer, yerine gider...

**FERHAT — Söyleyene bakma Ağam, söyletene
bak...**

Birden ikisi neşeli bir havaya girerler... Yemeğe devam edilir...

12. PINAR

Sürü yayılmıştır. Karakoyun ilerde sürünün başındadır. Ali kavalını alır çalmaya koyulur... Karakoyun başını kaldırır dinler, sonra ağır ağır yaklaşır Ali'nin yanına gelir durur... Ali pınara doğru yürür. Karakoyun peşinde... Sürü ağır ağır Ali'yi takip eder...

13. HÜSEYİN'İN ÇADIRININ İÇİ

Yemek yenmiştir... Kızanlar sofrayı kaldırırlar... Çekilirler... Yalnız içki testisi ile kaplar kalır... Ferhat'la Dede de kalkar, çıkarlar...

FETTAH — Abdi Ağamızın selamı var...

HÜSEYİN Ve aleykümselam... Getiren götüren sağ olsun... Şaban maruzatımı bildirmiş...

FETTAH — Bildirdi... Bildirdi... Lâkin derim ki Hüseyin Ağa, biriktikçe birikiyor bu borç...

HÜSEYİN — Senin fikrin bu mu?...

FETTAH — Benim fikrim olmadığım, bilmez de-ğilsin. Kendime su istesem bil ki su isteyen Abdî Ağadır...

HÜSEYİN — Belli...

FETTAH — Borcun bedeli beşbin kırk dokuz altın etti. Bu gün yirmiyedi altın da düşünce, beş bin yirmi iki altın eder... Obanın bize verdiği yıllık mal tutsa tutsa, bin, bin iki yüz altın, bizden istediğin her yıl iki bin altın... Kışlak bedelini de koyarsan... Yüz altın...

HÜSEYİN — Ne kışlağı?...

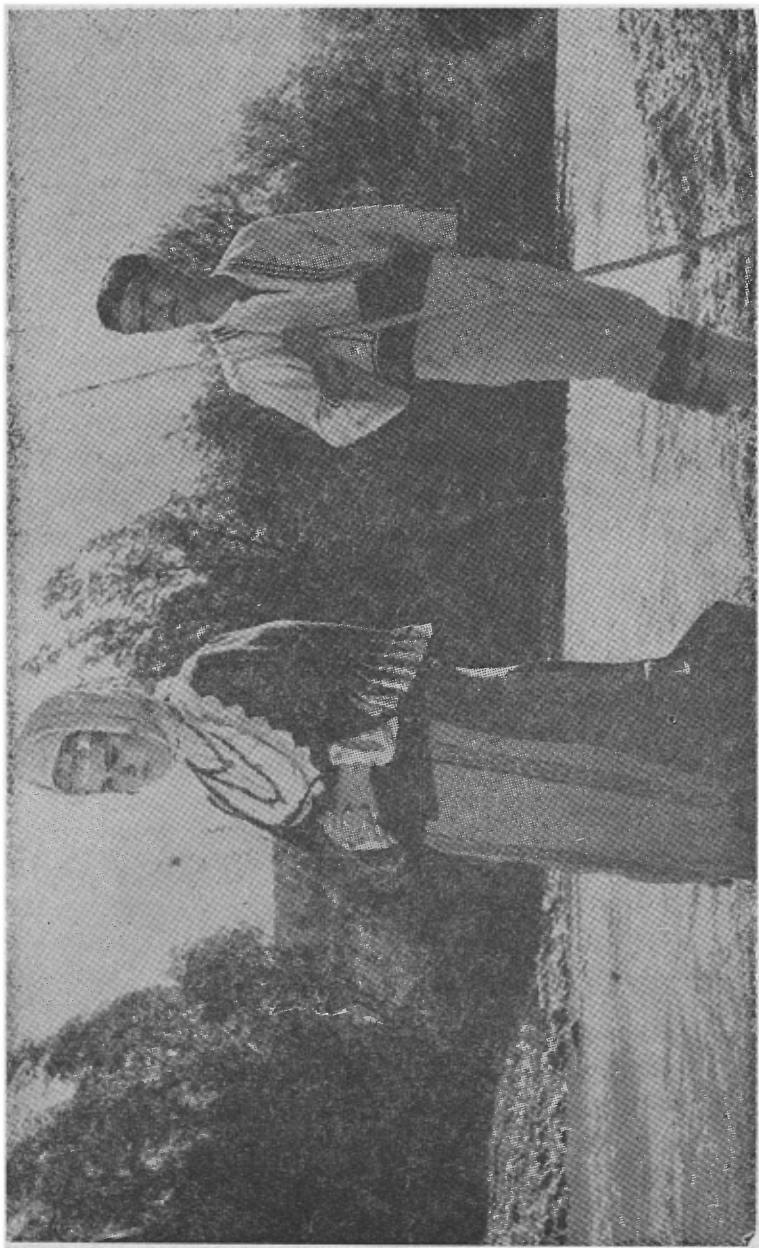
FETTAH — Her yıl göçtüğün kışlağı biz aldık Allahın izniyle...

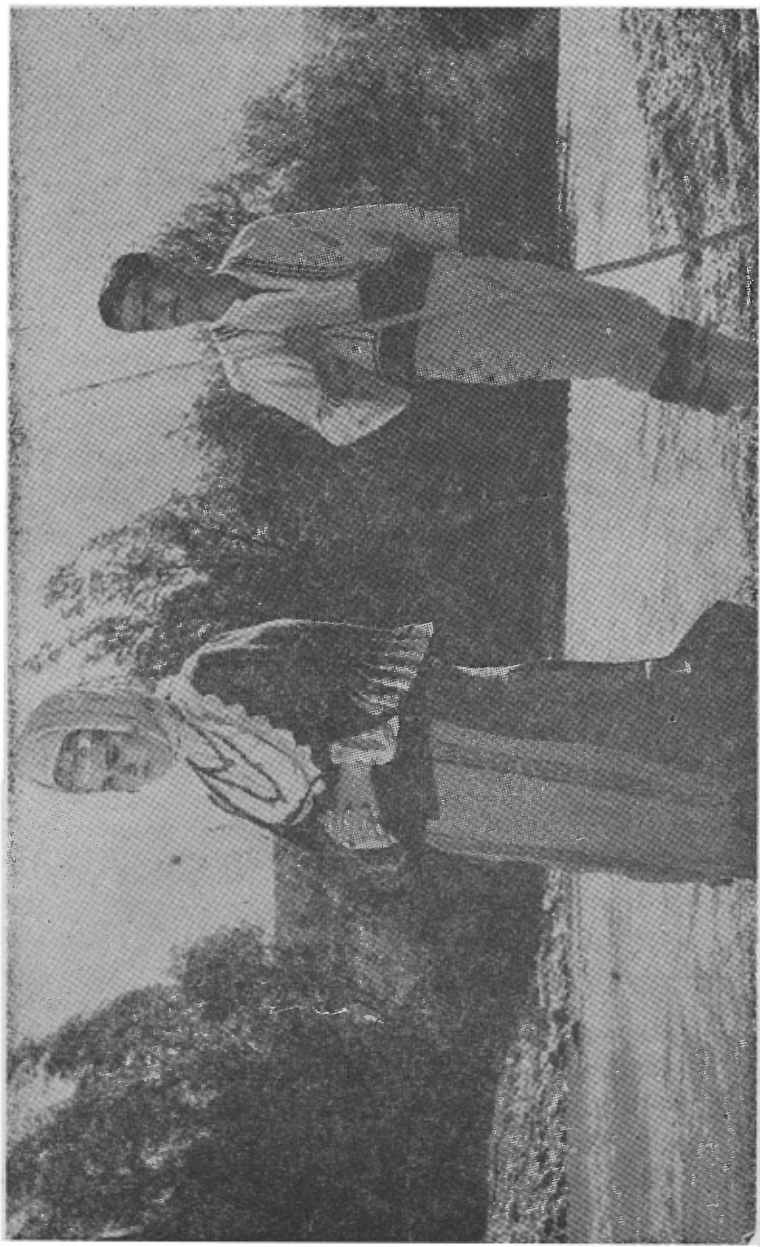
Hüseyin duralar. Ahmet dikilir... Şaban'la Fettah bakışırlar...

HÜSEYİN — Yaa?...

FETTAH — Mubarek olsun demek yok mu?...

HÜSEYİN — Mübarek olsun... Lakin bir oraya beş altın verirdik...

FETTAH — Eee... O zaman miri maldı... Bize pahalıya mal oldu...

HÜSEYİN — Öyle olsun Fettah efendi... Lakin, yünün, yağın, davarım fiyatını daha düşük tutarsın... Bize daha insafli olmak gerekmez mi?...

Ahmet kalkar ve dışarı çıkar...

FETTAH — Başka alıcı bulursan vermemezlik etme Hüseyin Ağa...

Hüseyin başını eğer bir süre sessiz kalırlar...

HÜSEYİN — Abdi Ağa ne der bu işe?...

FETTAH — Ağamızın kalbinde ne var kimse bilmez... Şimdilik yüz altını hesabına geçirdik...

Fettah davranır, kuşağından bir kese çıkarır... Açar, sayar... Zehra geride kilimlerin arasından altının sayılışını gözler ...

14. OBA

Çadırların arası... Hatice bir işle meşguldür... Geriden Ahmet belirir, Hatice yabancı birinin geldiğini hissediyor, bir an durular sonra işine devam eder...

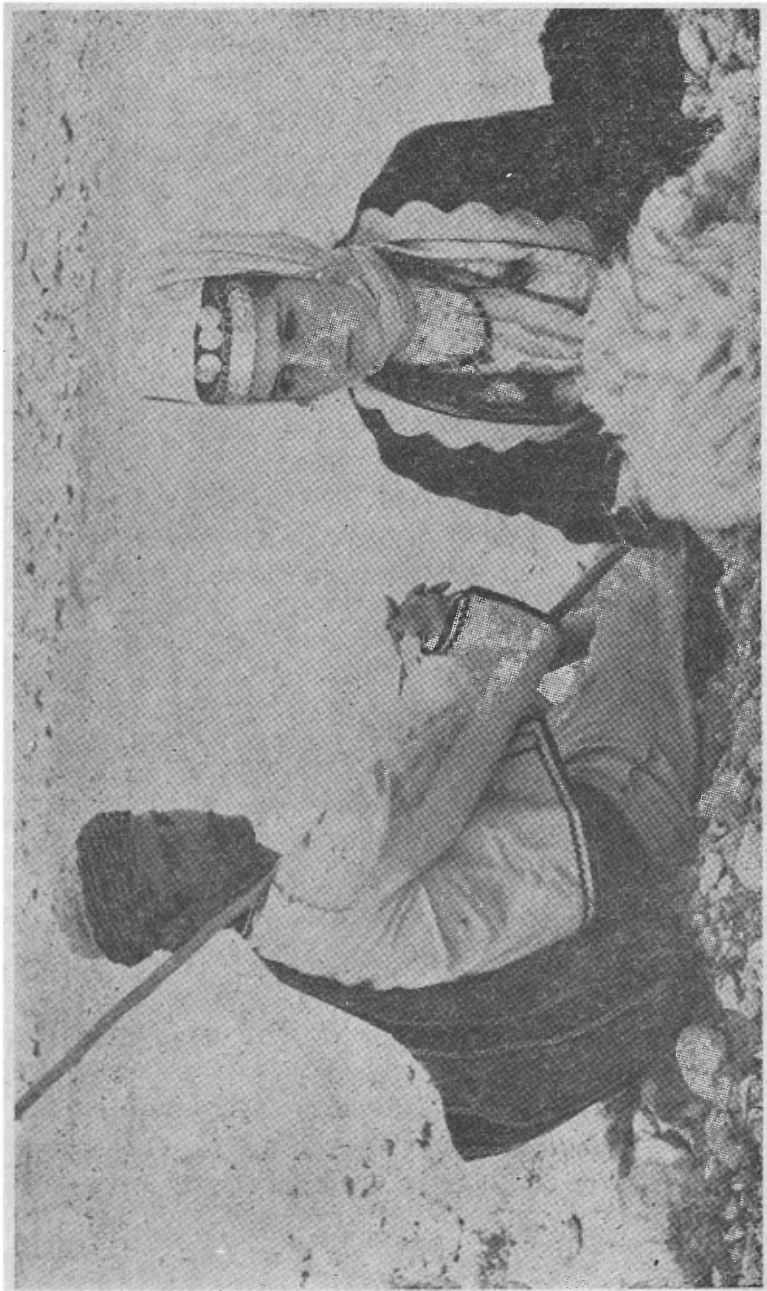
AHMET — Ben seni ilk görüyorum. Hüseyin'in kızı olacaksın herhalde...

Hatice cevap vermez...

AHMET — Adını bağışlasan?...

Hatice tereddüt eder, sonra cevap vermeden işine koyulur...

AHMET — Öyle mi?... Cömertliğimize karşılık ismini mi esirgedin bizden... Kasabaya indin mi hiç?... Götüreyim mi seni?...

Hatice başını hayır anlamında sallar... Zehra belirir, Ahmet yılışarak bakar...

AHMET — Bir ismini esirgedi bizden Zehra bacı...
Uzak da olsa akraba sayılırız ...

ZEHRA — Onun ana baba bildiği var mı?...

Hatice işini bırakır birden ve fırlar gider... Arkasından bakarlar.

ZEHRA — Haticenin adını duymadın mı hiç?...

AHMET — Duyduk... Lâkin böyle güzel olduğunu bilemedik. Kasabada ne etsen böyle çiçek yetiştiriyor... Yaylanın havasından ola...

ZEHRA — Havasından olacak... Lâkin koparmaya gelmez... Toprağıyla söküp götürmek gerek yoksa soluverir.

AHMET — Toprağı ile öyle ya...

15. PINAR

Hatice koşarak pınara gelir... Ali hayvanları sulamaktadır. Hatice'ye doğru gider, bir an durur'lar karşı karşıya. Sonra birbirlerinin kollarının arasına düşerler...

HATİCE — Ali... Ali Haydar... Gidelim buraldan ...Al beni götür... Varalım Yıldız dağı aşalım...

ALİ — Yıldız dağı aşılmaz... Bir çoban bey kızını kaçırmaz... Oba peşimizi bırakmaz...

HATİCE — Böyle birbirimize bakıp hergün bir daha ölmek... Bu mın kaderimiz...

ALİ — Ben babana varacağım... Diyeceğim, ben çobanım, Ali Haydarım... Sana kulum, Hatçene kurbanım...

Hatice başını sallar...

HATİCE — Ağamız babamdır... İyidir, merttir...
Töreyi çiğnemez, çobana kız vermez... Bey kı-
zına bey gerek der...

ALİ — O zaman... O zaman Yıldız dağımı aşarız...

HATİCE — Aşar mıyız?...

ALİ — Aşamazsak eceli aşarız...

ZEHRA — Kolay mı belledin?...

İkisi de irkilerek dönerler... Zehra az geride dikil-
miş onlara bakmaktadır...

ZEHRA — Kolay mı belledin eceli aşmayı çoban
Ali?...

ZEHRA — Kara yünleri böyle ağartıyorsun öyle
mi?... Baban duysa öldürmez mi seni... Dese-
ne öldürmez mi?...

HATİCE — Abla.. Kurbanım olam...

ZEHRA — Ablan batsın... Yıkl...

Hatice Ali'ye bakar bir an, sonra hıçkırır ve uzak-
laşır... Zehra bir süre arkasından bakar... Ali gitmek
üzere davranır...

ZEHRA — Dur bele... Bey kızı senin nene?...

Ali cevap vermez... İlerden Ahmet, Fettah ve a-
damlarıyla dört nal, tozu dumana katarak ge-
çip uzaklaşırlar...

ZEHRA — Bey kızı için böyle anlı şanlı olmak ge-
rek...

ALİ — Kismet...

ZEHRA — Kismetmiş... Kismet değil Ali Haydar...
Sen istesen... Ne sustun?...

Zehra döner, Ali Haydar'ın gözlerinin içine bakar...
Ali başını eğer...

ALİ — Ne deyim abla?...

ZEHRA — Ablan hatsın... Adım yok mu...

ALİ — Ağamın karısını adıyla çağırmak olur mu?...

ZEHRA — Ağamın karısı olmakla... Ben can taşımıyor muyum? ...Genç yaşında kara topraklara mı girdim?... Senin gözün kör çoban Ali... Baktığın kuyunun dibini derin... Bir umut da yok... Oysa ayağımın dibinde bir pınar çağlıyor...

ALİ — Evet körüm... Lâkin kalbimdeki ışık bana yetiyor... Ali ağır ağır uzaklaşırken, karakoyun başını diker, ağır ağır Ali'nin arkasına düşer... Zehra hırsıyla Ali'nin arkasından bakar...

16. KASABA YAKININDA BİR BAĞ

Uzaktan kasabanın evleri görülmektedir... Coşkun ve yüksek bir oyun havası çalmaktadır... Bağ evinin önünde çardak altında bir oturak alemini tertiplenmiştir... Kasabalı delikanlılar... Ahmet... Çalgıcılar... Ortada oynayan kadın... Yenilip içilmektedir... Hepsi sarhoştur... Kadın oynar, oynar yorulur... Yavaş yavaş oyunu bıraktığını gören çalgıcılar, susar gibi olurlar... Ahmet uzandı yerdensiz, birden silahını çıkar kadının ayakları dibine üç el ateş eder... Çalgıcılar birden coşarlar... Kadın da eski hızıyla oynamaya koyulur... Ahmet sırtarak uzatılan içkiyi içer. Sonra silahını doğrultur, gençlerden birinin elindeki şişeye ateş eder, şişe paramparça olur... Ahmet etrafındaki eşyalara ateş ederek parçala-

maya başlar... Delikanlılar sezdirmeden yavaş yavaş kal-
kıp giderler... Ahmet darbukacının sazını deler... Sonra
zurnacının sazını... Adamlar telaşla toparlanır kaçarlar...
Ortada hala oyanmakta olan kadın kalmıştır yalnız... Ah-
met ayaklarının dibine ateş ederek bağ evinin açık kapı-
sına kadar sürer, kadın korkuyla bağ evine girer... Ah-
met etrafındaki boşluğa mağrur bakar, sonra sendeliyerek
bağ evine girer ve kapıyı kapatır...

17. KASABA

Abdi Ağanın ambarının önü... Ahmet... Şaban'ın
kışından iterek çizmelerini çıkarır... Alçak bir iskemleye
oturmuştur. Şaban'ın yanına ilişir.

AHMET — Otur hele... Haticeydi öyle ya Hüse-
yin'in kızının adı...

ŞABAN — Hatice... Evet...

AHMET — Hele bi yol adamlığını görelim baka-
lım Şaban Ağa... Bunca yıl sebeplendin... Beş
bin altının en azından bini senin cebe indi...

ŞABAN — Hepsi bizde kalsa iyiydi ya...

AHMET — Sen bir adamlığını göstert hele, sonra-
sını bana bırak...

ŞABAN — Kolay kolay değil Aşam... Töreyi bi-
lirsin. Hele size hiç mi hiç vermezler...

AHMET — Alması bizden... Sen o tarafı bize bı-
rak... Kız verimkâr olur mu dersin?...

ŞABAN — Onun gönlü...

AHMET — Ne sustun?...

ŞABAN — Hiç... Hiç... Dur bakalım hele. Acele
etmezsen...

AHMET — Eyüb'ün sabrı bizde... Süleyman'ın altını bizde, Ali'nin zülfikarı bizde bre Şaban...

Cebinden küçük bir kese çıkarır, Şaban'ın kucasına atar... Şaban bir süre önüne bakar almaz... Sonra birden karar vermiş gibi, keseyi aldığı gibi fırlar...

ŞABAN — Sağlıklı kal... Bakalım devran ne gösterir...

18. PINAR

Uzaktan Dedecanın türküsü duyulmaktadır.. Hatice gözleri yaşlı, pınardan su doldurur... İlerde tepenin doruğunda karakoyun belirir... Önce ses türkünün sözlerini okur...

**«Kerbelâ çölünden bir koyun geldi
Kuzum diye meleyüben ağladı
Koyunun sadası bağrımı deldi
Yürekteki yaralarım dağladı
Koyun yere koydu narin dizlerin
Dinleyelim şeker gibi sözlerin
Kibleye döndürmüş kara gözlerin
Koyun sesi ciğerimi dağladı»**

Hatice suyu doldurur, kalkar, karakoyunu görür... Ali kısa bir süre sonra karakoyunun yanına gelir... Durur. Birbirlerine bakarlar... Hatice su kırbasını yüklenir, birbirlerine bakar, dururlar... Ali eğilir kırbayı alır, yan yana dururlar... Yayla yolundan at üstünde Şaban belirir uzaktan... Gemleri çeker durur... Ali ile Hatice el - ele gibi durmaktadırlar, ortalarında kırba... Şaban'ın yüzü asılır, hayvanı mahmuzlar uzaklaşır... Hatice ayrılır Ali'den kırbayı sırtına vurur, ağır ağır uzaklaşır... Karako-

yun gelir Ali'nin yanında durur... Hatice, tepede bir an durur Ali'ye bakar, sonra döner, uzaklaşır...

19. HÜSEYİN'İN ÇADIRININ İÇİ

Hüseyin Zehra'ya çıkışmaktadır... Zehra sinmiş görünür...

HÜSEYİN — Nerde bu kız... Gönderme dedim kaç kere... Ona mı kalmış suya gitmek, yün yağmak... Rızam yoktur demedim mi?...

ZEHRA — Ne gelir elimden anası değilim ki boyununu bükeyim. Yaşlısı değilim ki sözümü geçireyim... Başmda kavak yeli, bildiğini okur...

Dışarda nal sesleri duyulur... Kısa bir süre sonra Şaban içeri girer.

HÜSEYİN — Var Hatice'yi bul... Sana derim kaldım...

ŞABAN — Haticeyi gördüm az önce pınarda...

ZEHRA — Desene ne susarsın... Bana mı düşer demek...

Şaban susar...

HÜSEYİN — De hele... Ne susarsın abdal gibi..

ŞABAN — Ali Haydar var... Çobanım...

HÜSEYİN — Konuş...

ŞABAN — Ne zamandır görürüm... Gönülleri birbirine düşmüş herhal...

Hüseyin ikisine bakar bir an sonra dışarı fırlar...

20. OBA

Hüseyin'in çadırının önü... Hüseyin ilerde develerle meşgul olanlara seslenir... Bakarlar...

HÜSEYİN — Hey... Varın biriniz çoban Ali Haydar'ı çağırın. Çabuk...

Gençlerden biri fırlar... İlerden Hatice su kırbaşıyla görünmüştür... İşlerini bırakanlar merakla bakarlar... Dedede her zamanki yerindedir. Ferhat gelir yanına çömelir...

FERHAT — Duydun mu?

DEDE — Duymaktan da öte... Ferhat can... Olacakları görüyorum...

Hatice Hüseyin'in önünden geçer, çadıra girer... Hüseyin arkasından...

21. HÜSEYİN'İN ÇADIRININ İÇİ

Hüseyin Hatice'nin arkasından girer, kırbayı kavradığı gibi yere çalar... Şaban sessizce dışarı çıkar.

HÜSEYİN — Analığının sözünü dinlemezsin, başını alr alr gidersin... Beylik şerefini düşünmezsin, bu mudur bey kızı olmak? Bu mudur töreye saygı?...

Hatice bir yardım ümidiyle Zehra'ya bakar... Zehra sırtını döner, çadırdan çıkar...

HATİCE — Baba...

Hüseyin hışımla Hatice'nin üstüne yürür...

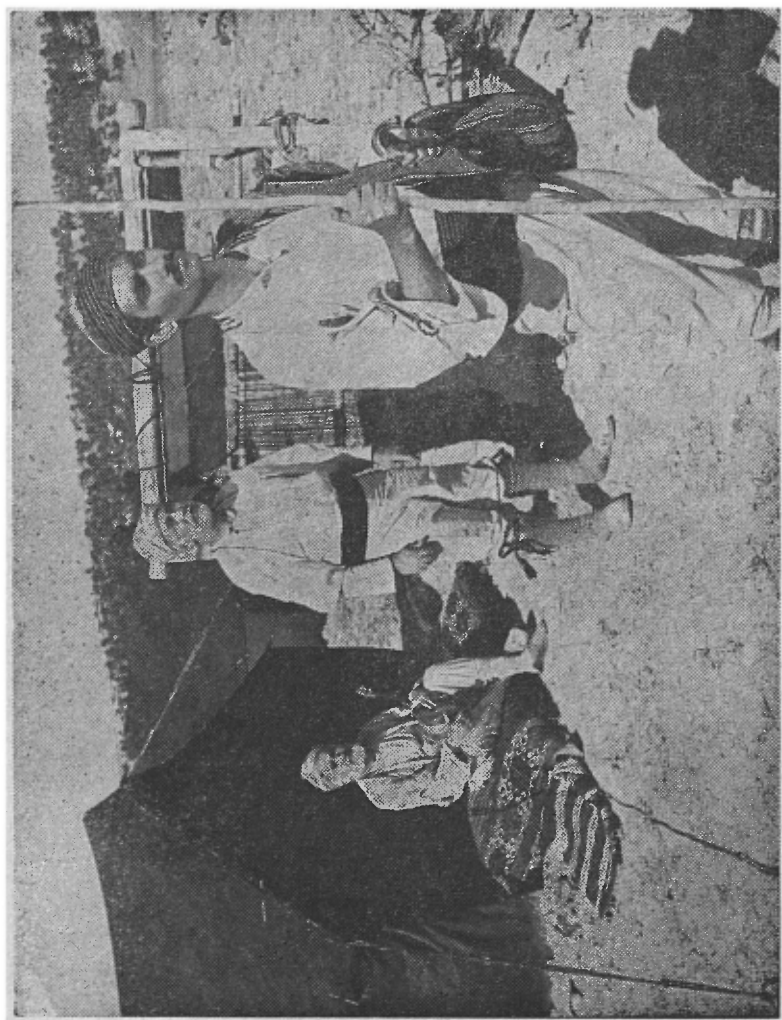
22. OBA

ZEHRA — Ne istemiş Ahmet yeğenim?...

ŞABAN — Hatice'yi...

ZEHRA — Bey razı gelir mi?...

ŞABAN — Gelmez gelmesine, lâkin çaresiz kalınca...

İlerden Ali belirir, ağır ağır yaklaşır, meraklılar yavaş yavaş toplanır... Ali gelir çadırın önünde durur... Şaban bir an içeri girer seslenir, dışarı çıkar ve bekler... Ali başı dik bekler... Hüseyin kaşları çatık çadırdan çıkar... Bir süre Ali'yi süzer... Ali'nin önce başı diktir, sonra yavaş yavaş eğer, önüne bakar...

HÜSEYİN — Bildiğim doğru mu? Ne diyeceksin?..

Ali başını sallar...

ALİ — Ben çobanım, Ali Haydar'ım... Semin kulum, Hatice'nin kurbanı.. Var bildiğin gibi hükmet... Boynum kıldan ince, sen ise kılıçtan keskinsin...

Bir sessizlik kaplar... Toplananlar Hüseyin'e bakmaktadırlar... Hüseyin bir an düşünür...

HÜSEYİN — Benden keskin töreler var. Hükümün düşkünlük meydanında verilsin...

Ali başını kaldırır... Hüseyin'le bakışirlar bir an... Sonra Hüseyin döner çadıra girer... Ali tarafına bakınmadan döner, ağır ağır uzaklaşır...

23. A

Ali Haydar, Hatice buluşurlar...

HATİCE — Ali Haydar sürerler ni obadan...

ALİ — Ayrılık ölüm müdür?

HATİCE — Ölüm...

ALİ — Bizi öldüremezler...

HATİCE — Ya kurban ederlerse?.. Gidelim Ali Haydar...

ALİ — Töre var Hatice, kılıcın keskin yüzünde yürümek gerek...

Oba meydanında düşkünlik meydanı açılmıştır...
Düşkünlik meydanı töreye göre mahkemedir... Mahkeme
töre gereğince yapılır...

**DEDE — Dileğin ne ise hak meydanında hak için
söyle...**

Hüseyin ortaya çıkar...

**HÜSEYİN — Ben Hüseyin Açıkbaş'ım... Rızanızla
obanızın beyiyim... Sonra bir babayım... Ehlim
ırzumdur.. Kızım şerefimdir... Çobanımız Ali
Haydar kızıma gönül düşürmüş, saklı niyeti ka-
ra... Elini elinde görmüşler, hüküm sizindir...**

Dede alaca deyneği alır...

**DEDE — Altından geçen, suyundan içen hak tara-
fından nur olsun...**

Hüseyin deyneğin altından geçer, yanda yerini alır...
Gözcü dede seslenir...

GÖZCÜ DEDE — Şahit Şaban...

Şaban meydana çıkar...

**DEDE — Bildiğin ne ise hak meydanında hak için
söyle...**

**ŞABAN — Çoban Ali'yi Hatice'nin peşinde gördüm
kaç kere. En son bugün... Sudan gelirken önü-
ne çıkıp elini tuttuğunu gördüm... Bildiğim bu
kadar...**

Dede alaca deyneği uzatır...

**DEDE — Altından geçen, suyundan içen hak tara-
fından nur olsun...**

GÖZCÜ DEDE — Şahit Zehra...

Zehra meydana gelir...

DEDE — Bildiğin ne ise hak meydanında hak için söyle...

ZEHRA — Ali Haydar, çobanımız... Hatice'nin peşinde rahat bırakmaz... Ne zaman pınara göndersem, baş ucuna dikilir... Alıcı kuş gibi. Dün üstlerine vardım... Önüme geçmiş kolundan çeker...

Zehra deyneğin altından aşar... Geriden iki genç arasında Ali meydana getirilir...

DEDE — Dileğin ne ise hak meydanında hak için söyle...

Ali çevresindekilere bakar, sonra Şaban'la Zehra'ya... Zehra başını eğer...

ALİ — Ali Haydar'ım, çobanınızım... Bu obanın bir canıym.. Ne niyetim karadır, ne kalbim... Bah-tım karadır belki... Bir çobanım bey kızına gön-lüm düşmüş... Elim eline deymemiştir... Birbirlerine değen kalplerimiz olmuştur, suçumuz budur... Boynumuz kıldan incedir...

Hakimler kalkar... Ali'yi götürürler... İlerde Hüseyin'in çadırı gerisinde Hatice'nin karaltısı vardır... Ali o tarafa bakar... Saz çalmaktadır bu sırada... Davudi bir ses okur...

**«Bu meydanda gerçek vardır yalan yok
Bu meydanda eğri bakan mervalara aman yok
Hak kılıcı keskin olur mümin kalbi incitme...»**

Hakimler yerlerini alırlar... Ali'yi boynunda kement, başı açık meydana getirirler... Dede hükmünü verecektir...

Deyneğini kaldırır... Ve duralar. Sessizlik içinde Dede-
can'ın sesi yükselir...

DEDECAN — Erenler... canlar... Sözüüm var...

Herkes o tarafa bakar... Dedecan davranır, kendisi-
ne yardım etmek isteyen Ferhat'ın elini iter, el yardımıyla
Ali'nin yanına gelir...

**DEDECAN — Şimdi ben de töre çiğnedim.. Varın
cezamı verin... Karardan sonra dönülmez bili-
rim... Onun için öne çıktım... Canlarım, eren-
ler, dostlar.. Gönül töre dinlemez.. Bunu kim
bilmez?.. Çoban Ali netsin?.. Gönlü bir bey kı-
zına akmışsa elden ne gelir... Bey kızı bir ço-
ban sevmişse buna hüküm geçer mi? Teklifim
şu... Bir şart koşalım... Aşılmaz olsun... Bir fir-
sat verelim bu iki cana...**

DEDE — Nasıl bir şart?...

Ferhat yerinden fırlar meydana gelir...

**FERHAT — Hele şunu bir dinleyin... Sürüsünü ala-
lım elinden... Üçgün üçgece başkaları gütsün...
Su verilmesin üçgün üçgece... Sonra davarı su-
ya salalım... Karşıda Ali... Sürüye su içirtme-
den aşirtsın pınarı...**

Bir sessizlik olur... Ali donmuş gibidir... Hatice he-
yecanla dikilir... Herkes susmuştur...

**DEDE — Bunu kabul etmek bize düşmez. Hak bi-
zim değil...**

Herkes başını Hüseyin'e çevirir... Hüseyin düşünür
bir süre, sonra meydana gelir ağır ağır, Ali'ye bakar. De-
deye döner...

**HÜSEYİN — Bu şartı yerine getirirse verdim gitti
kızımı... Getiremezse obadan sürülsün...
Ali hiç bir hareket yapmaz, donmuş gibidir...**

25. YAYLA

Sürü yayılmıştır... Başlarında üç çoban... Çuvallarla tuz getirilmiştir... Koyunlar tuz yalarlar... Karakoyun aralarında... Zehra çuvallardan tuz dağıtır... Şaban yanına gelir...

ZEHRA — Ciğerlerine öyle tuz doldur ki yüz sene de geçse kokmasın...

Şaban dört nala kasabaya girer, Abdi ağanın ambarı önünde iner, hayvanını alırlar...

ŞABAN — Ahmet Ağam nerede?...

Adamlardan biri içeriyi gösterir... Şaban içeri dalar...

26. AMBAR

Ahmet birkaç hovardalık arkadaşıyla ambarın yazıhane gibi olan bir bölmesinde rakı içmektedir. Şaban'ı görünce dikilir... Şaban gelir temennah çakar... Ahmet'in işaretini üzerine ötekiler de kalkıp giderler... Ahmet Şaban'a bir tas uzatır... Şaban diker...

27. ABDİ AĞANIN AVLUSU

İki uşak koca bir tepsi içinde çeşitli yiyeceklerle gelirler, biri Abdi Ağanın önüne bir peyke sürer, tepsiyi üstüne koyarlar... Abdi elini uzatır bir parça et alır...

FETTAH — Yaylayı satın almak güç olacak ağam...

Mal Müdürü razı geliyor, lâkin Mutasarrıfın izni olmadan mümkünü yok der... Koca dağı alıp ne yapacak diyor...

Abdi Ağa belli belirsiz sırttır... Çizgi gibi gözlerinin arasından Fettah'a bakar...

FETTAH — İzin olursa hanımına Şam'dan gelen top ipekliyi göndereyim...

Abdi Ağa belirsiz başını sallar...

28. AMBAR

Ahmet sinirlidir... Kamçısını rastgele oraya buraya vurur...

AHMET — Ya geçirirse?...

ŞABAN — Geçirebilemez... Mümkünü yok... Üç gün üç gece su yerine tuz... Davar kısmını bilmez değilsin... Şimdi tez elden varıp Hatice'yi istetmeli...

Ahmet bir an Şaban'a dik dik bakar...

AHMET — Biz Hatice'yi niçin istedik bakalım...

Şaban anlamadan bakar...

AHMET — Bizim başıaçıklardan kız aldığımız görülmüş mü?...

ŞABAN — Düğün dernek olmadan...

AHMET — Orası kolay... Üçgün sonra boş kâğıdı obasına dönecek nasıl olsa... Davran Şaban... Sen hazırlığını yap. İmanına kadar tuz doldur ciğerlerine...

Küçük bir torba fırlatır kucağına...

AHMET — Geçirirse imanma dinine... Yallah...

Şaban telâşla ve korkuyla fırlar...

29. YAYLA

Güneş ortalığı kasıp kavurmaktadır... Bir esinti bile yoktur... Sürü yayılmıştır... Çobanlar tuz verirler... Hayvanların ağızı açık... Karakoyun başta, sürü ağır ağır yayılır... Ali uzaktan sürüye bakmaktadır, yüzünde bir ümitsizlik vardır... Türkünün sözlerini okur...

**«Benim kuzu kuzuların beyidir
Karakoyun yüreğimin yağıdır..
Anım gideceği yer yıldız dağıdır
Gel koyun meleme vazgel kuzundan»**

Kavalını alır, hafiften çalmaya koyulur... Sürü yayılmaktadır ağır... Uzaktan kaval sesi duyulur... Karakoyun başını diker, sesin geldiği tarafı arar... Durur bir an, sonra döner, ağır ağır o tarafa doğru gitmeye başlar... Ali'nin yüzünde bir ümit belirir... Birden kavalı keser... Karakoyun durular... Bakınır sonra meler... Sesi arar... Olduğu yerde kalır... Ali derin bir nefes alır... Bir türkü duyulur derinden...

**«Benim kuzu kuzuların beyidir
Karakoyun yüreğimin yağıdır..
Anım gideceği yer yıldız dağıdır
Gel koyun meleme vazgel kuzundan»**

30. HÜSEYİN'İN ÇADIRININ İÇİ

Hatice çadırın ortasına çökmüştür... Zehra girer elinde bir parça kaya tuzu... Hatice'nin önüne atar...

ZEHRA — Al... Ye de gör... Bak, sen bile dayanabilir misin, suyu içmeden geçebilir misin karşıya, Ali'ne varabilir misin?...

Zehra çıkar... Hatice yavaş yavaş tuzu alır, dudaklarına değdirir önce... Sonra dilini... Yüzünü buruşturur... Sonra bir parça koparır, metanetle çiğnemeye başlar, yüzünü buruşturur, sonra bir parça daha koparır, iradesine hakim olmaya çalışarak çiğner...

31. OBA

Akşam olmak üzeredir... Uzaktan Ali'nin kavalı duyulur... Ferhat Dedecan'ın yanındadır... Dedecan ileri doğru dikilir...

DEDECAN — Bu gelen Ali...

FERHAT — Bildin Dedem...

DEDECAN — Olmaz bir şart koştun Ferhat...

FERHAT — Orasını Mevlâm bilir... Aşılmaz şartın tek aşılabilirini bu... Çaldığı kavalı duyduğun öyle ya?...

DEDECAN — Duyduk can, duyduk... Lâkin karakoyun ne de olsa hayvan...

FERHAT — Biz nice insanlar gördük...

DEDECAN — Biz de bildik...

Ali gelir yanlarına oturur...

DEDECAN — Hoş geldin can...

ALİ — Hoş bulduk can dede... Ferhat Ağam...

FERHAT — Hoş geldin evlât...

Ali kavalını okşar...

ALİ — Nefesim yetmezse diye korkuyorum...

FERHAT — Yetse?...

ALİ — Gayri Mevlâm bilir...

Ali kavalını hafiften üfler... Ağır bir hava obaya ya-

yılır... Çadırda, Hatice kavalı dinler... Susuzluktan onun da dudakları çatlamıştır...

32. YAYLA

Güneş... Hayvanlar bir araya sokulmuş, yığılmışlardır... Başlarında çobanlar... Karakoyun heykel gibi ayakta durmaktadır...

33. HÜSEYİN'İN ÇADIRININ İÇİ

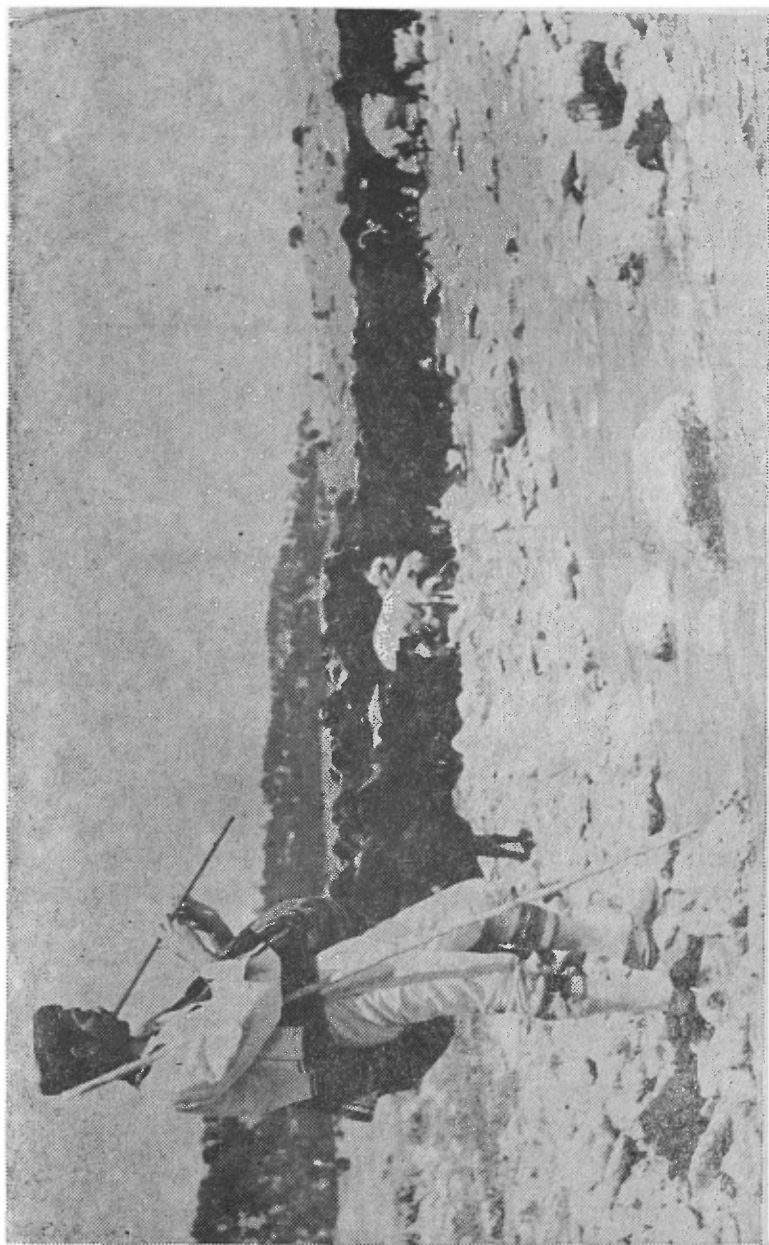
Hatice kendi bölmesinde diz çöktüğü yerde kalmıştır... Dudakları susuzluktan çatlamıştır... İlerde set üstünde etrafı terli testi durmaktadır... Gözü ondadır, öyle sabit... Dudağıyla dilini ıslatmaya çalışır fakat nafile... Kal-kar ağır ağır dışarı çıkar...

34. OBA

Hatice çadırın gerisini dolaşır... Yaylanın ötelere bakar... Çok uzakta güneşin altında sürü bir küme teşkil etmiştir... Birden bir su sesi ile irkilir... Zehra kırbadan su dökünüp yüzünü yıkamaktadır... Gülerek döner Hatice'ye bakar... Hatice ile bakışırlar... Hatice bir an Zehra'nın gözlerine bakar... Sonra başını çevirir, bir tuz parçası alır çuvalın üstünden ağzına götürür ve çiğner...

35. YAYLA

Ali'nin dudakları çatlamıştır... Kavalını okşayarak yürür ağır ağır pınar başına gelir... su... Berrak bir su pınarda kaynamaktadır... Ali bir suya bakar... Sonra

döner ileride yaylanın üstünde birbirine sokulmuş sürüye bakar... Sürü ilerde sisler arasında yumak olmuş bir yığın gibidir... Kavalını ağzına götürür, dudaklarını ıslatmak ister... Kupkurudur ağzı... Buna rağmen üfler... Önce belirsiz zayıf bir ses yükselir. Sonra açılır yavaş yavaş... Karakoyun dikilir birden... Başını sesin geldiği tarafa çevirir, dinler... birkaç adım atar...

36. OBA

Fettah gerisinde çapraz tüfekli üç atıyla gelir, Hüseyin'in çadırı önünde iner... Kızanlar karşılar, atlarını alırlar... Fettah çadıra girer...

37. HÜSEYİN'İN ÇADIRININ İÇİ

Hüseyin oturduğu yerden kalkar...

HÜSEYİN — Buyur, hoş geldin... Önceden haberim olsaydı Fettah efendi...

FETTAH — Hoş bulduk...

HÜSEYİN — Buyur otur...

Fettah oturur... Hüseyin elini çırpar... Hatice girer ve durular. Fettah Hatice'nin çatlak dudaklarına takılır...

HÜSEYİN — Emmine soğuk ayran getir çabuk... Yanmıştır bu sıcakta...

Hatice sessizce çekilir...

HÜSEYİN — Hayırdır inşallah Fettah efendi...

FETTAH — Hayırdır... Hayırdır, Hüseyin Ağa...
Bu sığağı boş yere tepmedik evelallah...

Hatice ayranla gelir ikram eder... Fettah Hatice ile bir an göz göze gelir... Hatice tasları verir ve içeri girer...

Hüseyin'le Fettah içerler... Bıyıklarını silerler... Bir süre susarlar...

FETTAH — Merakında haklısın... Lâkin bu gelişim mücerret hayır işidir Hüseyin Ağam... Allahın izniyle Hatice'yi oğlumuz Ahmet'e istemeye geldim...

Hüseyin başladığı hareketi bitiremez, öyle kalır Fettah'a bakarak...

HÜSEYİN — Yanlış anlamadım ya Fettah efendi?...

FETTAH — Dosdoğru anladığın gibidir...

HÜSEYİN — Biz onlara kız vermeyeli yıllar oldu. Bunu bilmez değilsin... Hadi verdik diyelim onlar da bizden kız almazlar...

FETTAH — Bunlar hep bildiğimiz şeyler... Hayır dediğim de bu işte... Belki aradaki kırgınlık...

HÜSEYİN — Kırgınlık değil bu... Sonra... Bu benim bileceğim bir iş değildir Fettah efendi... Obanın erenleri var... Bundan başka bir söz kestik...

FETTAH — Söz mü?..

HÜSEYİN — Şartlı bir söz kestik... Nasıl anlatabılırım...

FETTAH — Şu çoban Ali işiyse onu duyduk... O şart nasıl olsa yerine gelmez demektir... Aşılmaz bir şart... Onun dışında bir şey varsa?...

HÜSEYİN — Yok...

FETTAH — Öyleyse mesele yok demektir...

HÜSEYİN — Hele bir düşünelim Fettah efendi... Hele bir yarım geçsin...

FETTAH — Acelemiz yok... Biz fikrimizi bildirelim peşinen dedik...

Fettah ayağa kalkar...

FETTAH — Başka bir olmazlığı yoksa işin...

Hüseyin bir an düşünür...

HÜSEYİN — Hele bir düşünelim Fettah efendi...

FETTAH — Pekâlâ... Hoşçakal...

HÜSEYİN — Selâmetle... Abdi Ağaya selâm et...

Fettah çıkar... Hatice girer sessiz taşları alır, giderken Hüseyin'in sesi üzerine durur... Döner...

HÜSEYİN — Hatice...

Hüseyin Hatice'ye doğru döner...

HÜSEYİN — Duydun mu Fettah efendinin dediğini?...

Hatice ağır ağır döner... Gözlerinde iri yaşlar vardır.

38. OBA ÜSTÜ

Ali uzaktan obaya bakar, sonra uzaklaşır...

39. YAYLA

Hatice koşarak Ali'nin bulunduğu yere gelir, karşısında durur, diz çöker yere...

HATİCE — Fettah geldi... Abdi Ağannın oğluna istemeye.. Babam.. Hele yarın geçsin dedi. Karakoyun aşacak mı?..

Ali yaklaşır... Hatice kalkar...

ALİ — Ne kadar çok tuz verdiler...

HATİCE — Ben de... Ben de su içmez oldum üç gün üç gecedir... Sen de mi susuz kaldın?...

ALİ — Aşmalı karakoyun...

HATİCE — Aşmazsa?...

ALİ — Aşacak... aşması gerek...

Ali elini Hatice'nin çatlamış dudaklarına uzatır.. Bakışırılar... Sonra Hatice bir şey demeden koşarak uzaklaşır...

40. PINAR

Pınarın gözü kaynar... Su ilerde genişleyerek sazlar arasında genişçe bir dere teşkil etmektedir... Karşı tarafda ve oldukça geride Ali tek başına durmaktadır. Sabit ve kararlı. Beri yanda ve gerilerde oba halkı dereye inen oldukça geniş bir yer bırakarak iki tarafta toplanmıştır... Çok uzaklarda bir tepe üstünde göğe mürtesemi düşmüş Ahmet'le iki adamı at üstündedirler... Etrafda çıt çıkmamaktadır... Ali'nin dudakları çatlak çatlaktır... Kavalını okşar yavaş yavaş, sonra dudaklarına götürür üflemeğe başlar... Hafiften bir ses yükselir önce... Sonra ses gittikçe yükselir. Karşı tarafda oba halkı. Tepenin gerisinde davar sürüsü... Karakoyun başını diker kalkar... Sesin geldiği tarafı dinler... sonra... Ağır ağır yürür... Sürü peşine takılır. Çobanlar oldukları yerde kalırlar... Sürü sesin geldiği tarafa doğru uzaklaşır... Ali kavalını çalar... Oba halkı tarafından bir hareket olur, az sonra karakoyun belirir, arkasından sürü... Karakoyun suyu görünce bir an durur, sonra hızlanır... Bir meleme sesi kaplar etrafı... Hızla suya doğru gider sürü... Karakoyun su başına yaklaşmıştır... Durur bir an, Ali'nin tarafına bakar... Ali kavalını çalmaktadır... Karakoyun suya yaklaşır ve durur... Ali kaval çalar... Ümitsizce bir çalıştır bu... Dudakları kan içinde kalmıştır belki... Oba halkında bir heyecan baş gösterir... Karakoyun bir an tereddüt eder, suya eğilir gibi olur... Sonra birden dikilir suyu hızla atlar ve Ali'ye

doğru gider... Sürü Karakoyunun peşinden suyu geçer... Bir uğultu kaplar ortalığı... Uzakta üç atlısıyla duran Ahmet'in yüzünü bir gazap kaplar, hayvanını çevirir ve adamlarıyla dört nal uzaklaşır.. Oba hakkında bir uğultu, bir hareket vardır...

41. OBA

Oba bomboştur... İlerde çadırların arasında Hatice'nin karaltısı durmaktadır... Hatice gözleri ilerde ümitsiz, dudakları şahrem şahrem bir şeyler beklemektedir... Birden irkilir uzaktan arka arkaya atılan silâh sesleri duyulur... Bir atlı dört nal obaya girer yıldırım gibi yaklaşır ve bağırır...

ADAM — Hatce bacı... Bir damla içmeden aştılar suyu..

Hatice kendini tutamaz, fırlar, koşarak pınara doğru uzaklaşır...

42. PINAR

Oba halkı öbek öbek obaya doğru gelmektedir... İlerden Hatice koşarak pınara doğru gelir, açılıp yol verirler... Suyun iki tarafında Ali ile Hatice karşı karşıya gelmişlerdir... Birden birbirlerine yürürler ve suyun ortasında buluşurlar, el ele tutuşurlar... Ali diz çöker suya, Hatice de karşısına çöker... Ali avuçlarına aldığı suyu Hatice'ye uzatır, Hatice çatlak dudaklarını suya değdirir içer...

43. YAYLA YOLU

Fettah önde, hemen arkasında bir mızrağa biri kara,

biri ak iki bayrak takmış bir atlı, daha geride altı atlı tozu dumana katarak dört nal yaylaya doğru yol alırlar...

44. OBA

Fettah ve adamları obaya dört nal girerler... Etraftan kaçışanlar, merakla gelenlere bakarlar... Ali, Ferhat, Dedecan ilgiyle dikilirler...

DEDECAN — İşte bu şerrin ta kendisi...

Ferhat ile Ali bakışırılar... Hüseyin, Şaban telâşla çadırdan çıkarlar... Fettah atı durdurur, dizginini tutanın elini iter...

FETTAH — Kalıcı değiliz...

HÜSEYİN — Hayrola Fettah efendi...

FETTAH — Hayrı şerri bu, Hüseyin ağa teklifimin cevabını almaya geldim...

HÜSEYİN — Olmadı bu, böyle ayak üstü... Hele in dinlen...

FETTAH — Bir haberim daha var... Yaylayı satın aldık Allahın izniyle...

Etrafta toplananlar donup kalırlar...

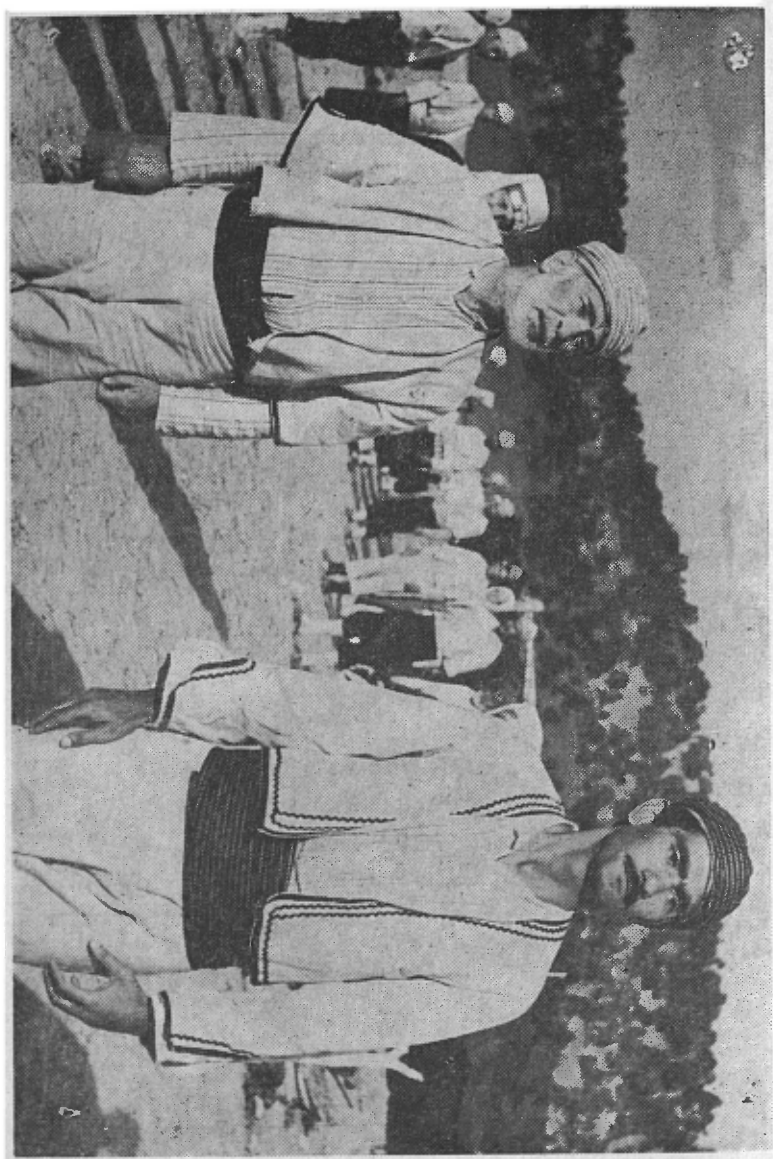
FETTAH — Mubarek olsun demek yok mu?...

Kimseden ses çıkmaz...

FETTAH — Abdî ağaya bir diyeceğin var mı?... Hüseyin ağa kızımı verimkâr değildir mi diyem...

HÜSEYİN — Fettah efendi bu iş böyle konuşulmaz ki...

FETTAH — Bunu bana diyorsan boş... Karşında Abdî Ağa var belle... Bak sana mühlet... Aha şu kızanı bırakıyorum... Verimkâr olursan

ak bayrakla geri gönder.. Değilsen kara bayrakla gelsin... Gerisini siz düşünün...

Fettah sözünü bitirir bitirmez, mızraklı atlı hariç hayvanları çevirirler ve dört nal obanın içinden geçip giderler... Ali taş gibi donmuş kalmıştır... Obada bir ölüm sessizliği... Yaşlılar birbirlerine bakarlar... Kalabalığın çoğu uzaktan da olsa Ali'ye bakmaktadır... Hüseyin çadırdın önünde put gibi kalmıştır... Geride Hatice kımıldamadan durur... Ali ağır ağır yerinden ayrılır... Herkes ona bakmaktadır... Oba yolunun üstüne çıkar, orada durur bir an Hatice'nin tarafına bakar... Sonra döner ve ağır ağır yürür... Hatice koşarak peşinden gider... Bir an dururlar, birbirlerine bakarlar sessiz... Ali herkesin bakışı altında obadan uzaklaşır... Hatice tek başına uzakta kalmıştır...

45. OBA/GECE

Toplantı meydanı... Erenler toplantı halindedirler... Tam bir sessizlik vardır... Meşaleler yanmıştır... Hüseyin, Dedeler, Şaban, Ferhat, kadınlar, Zehra... Hatice uzakta tek başına durmuştur... Ne toplantıya katılabilmekte ne de uzaklaşabilmektedir... İlerde karanlıkta bir hareket olur ayak sesleri üzerine başlarını o tarafa çevirirler... Ali karanlığın içinden ağır ağır yaklaşır ortada durur... Etrafına bakınır... Her biri Ali'nin ne söyleyeceğini beklemektedirler...

ALİ — Ağalarım, Erenlerim.. Ağzı kara Abdî'nin istediğini hep duyduk... Obamızın yaylağı, kışlağı onda... Malımıza ondan başka alıcı yok... Obamızın canı elinde... Düşkünler meydanında bana bir şart koşunuz aşılmaz... Mevlam yar-

**đım etti aştım... Şimdi ben ne ederim?... Bana
can veren siz... Anam siz, babam sizsiniz... Ben
bir garip Ali Haydar'ım obanızda çobanım...
Erenler, dostlarım, canlarım, ağalarım ben hak-
kımdan vazgeçiyorum... Hükümü babası versin..**

Ali sözünü bitirir bitirmez döner, karanlığa karışır...
Ses türkünün sözlerini okur...

«Muhammed koyunun aslını sordu
Koyun dâra geçti hoş zâri kıldı
Kuzu kurban olmaz ya niçin oldu
Hatçamın gözyaşları çağladı»

Hatice donup kalmıştır... ağlamamak için elini ısırır... Meydanda bir kaynaşma olur... Birbirleriyle konuşanlar birer tarafa gider yavaş yavaş... Hüseyin'le etrafında bulunanlar başları önde susmaktadırlar... Ağır ağır giderler... Hüseyin tek başına kalır...

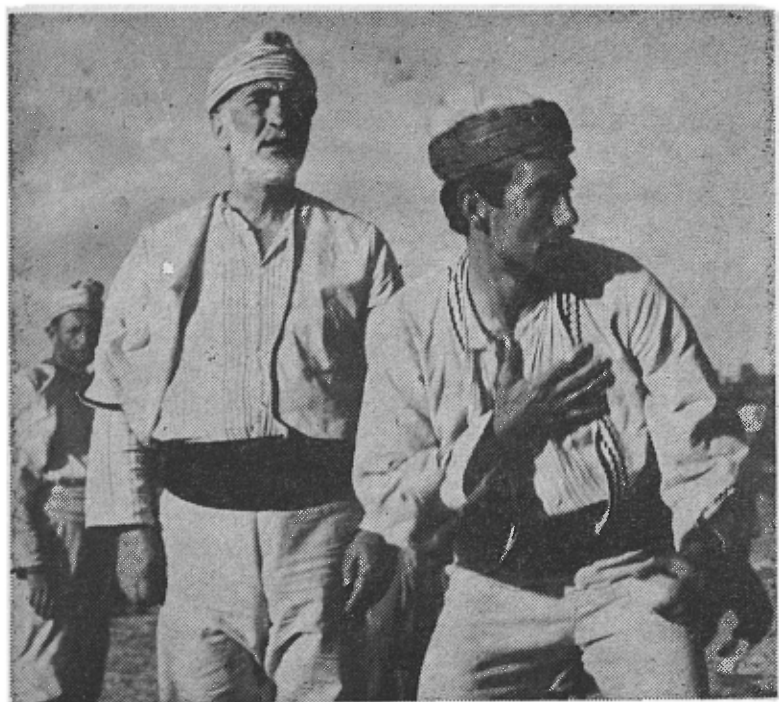
Sonra türkü okunur gene...

46. HÜSEYİN'İN ÇADIRININ İÇİ

Hüseyin çadırda tek başına dolaşır karar verme anındadır... Sıkıntı ve örke içindedir... Gene türkü başlar...

«Koyun eydür benim kuzum aldılar
Beni hasret ateşine saldılar
Cebrâil, Mikâil bile geldiler
Oba erenleri belin bağladı»

Hüseyin bir ara çadırın kapısını aralar dışarı bakar... Fettah'ın bıraktığı atlı ilerde durmaktadır... Gökte ince bir çizgi belirir. Ağmak üzeredir... Hüseyin tereddüt eder, sonra ağır ağır içeri girer.

47. OBA/GECE

Çadırların gerisinde Hatice ile Ali karşı karşıya el ele oturmuşlardır...

HATİCE — Ölüp ölüp dirilmek buymuş meğer...

ALİ — Aşılmaz bir şart aşmışız... Ölümü aşamaz mıyız?...

HATİCE — Babam, babam ne düşünür şimdi... Bir umudumuz var mı desem?... Bilmem, bilemem.. Bu obaya bir kurban gerekmiş, o da ben mi olam?...

Hatice ağlayarak Ali'nin dizine kapanır... Dedecan'ın sesi karanlığın içinden ağır ağır obanın üstünde yükselir...

48. OBA

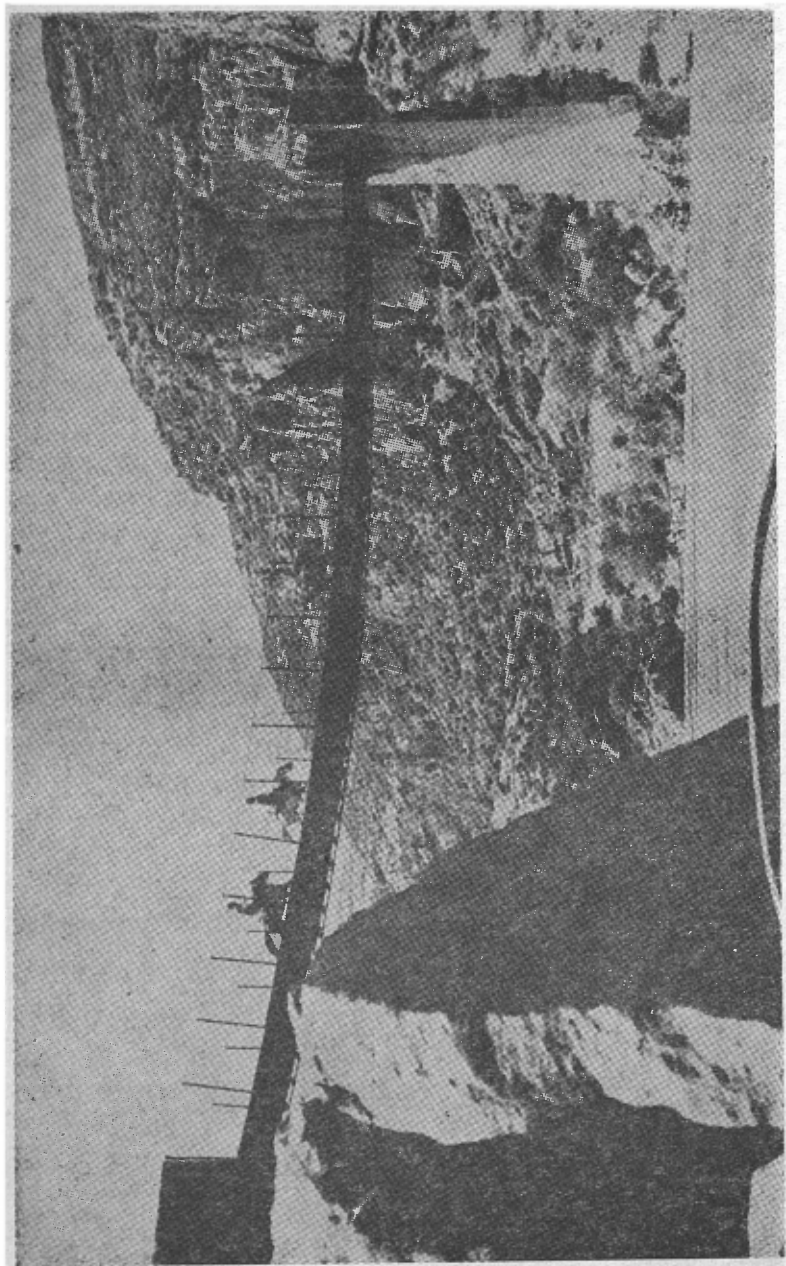
Gün ağmıştır... Hatice ile Ali oldukları yerde sabahlamışlardır... Birden ikisi irkilerek dikilirler... Bir at sesi parlamıştır Hüseyin'in çadırı önünden... Nefeslerini tutarak beklerler.. Çadırların arasında mızrağında ak bayrak uçuşan atlı obanın ortasından dört nal fırlar ve kaybolur... Ali ile Hatice birbirlerine bakıp kalırlar...

49. YAYLA

Mızraklı atlı yayladan tozu dumana katarak uzaklaşır...

50. YAYLA YOLU

Mızraklı atlı dört nal yaklaşır geçer...

51. KÖPRÜ

Köprünün öte başında beş atlı vardır... Mızraklı yayla yolundan dört nal gelir köprüye girer geç, bekleyen atlılar mızraklının peşine düşerler... Kasabaya doğru uzaklaşırlar.

52. KASABA

Önde mızraklı atlı, geride diğerleri silah atarak kasabaya girerler. Fettah ambar önündedir... Rahat bir nefes alır. Ahmet yüksekte ak bayraklı mızrağa, atlılara bakar... Atlılar kasaba meydanını dolanırlar... Beş altı atlı daha iltihak eder... Silah sesleri naralar arasında davul vurur...

53. OBA

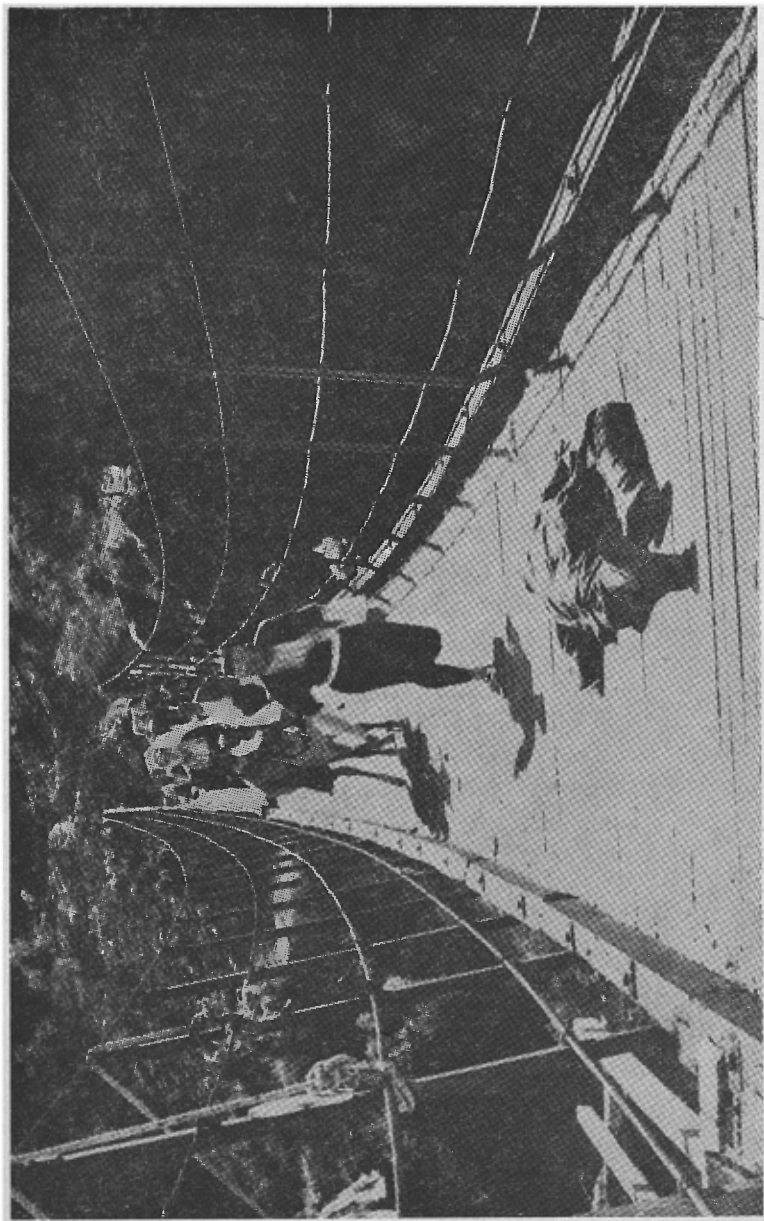
Oba donanmıştır... Meydanda bir hareket... Kazanlar kaynar, kuzular, danalar çevrilmiştir... Davul zurna keyifsiz bir hava tutturmuştur... Bir bayram havası görüntüsüne rağmen herkesin yüzü asıktır... Ferhat'la Dedecan eski yerlerindedirler...

FERHAT — Olacak buymuş demek... Hatice'yi kurban verdik...

DEDECAN — Bu başlangıcı can... Olacağın başı bu... Abdi'nin kalbinde ne var bir ben bilirim...

FERHAT — Daha ne olsun?...

DEDECAN — Hele bekle... Hele gör...

54. HÜSEYİN'İN ÇADIRININ İÇİ

Haticeyi kızlar hazırlarlar... Gelin elbisesi içinde Hatice bir ölü melek gibidir... Cansız...

55. OBA

Başta Ahmet'le Fettah, geride çapraz füfekli on atlı obaya girerler... Davul zurna, bayraklar arasında ilerlerler... Yaşlılar, Hüseyin, Ferhat, kadınlar, Şaban, kızanlar gelenleri karşılarlar... Birkaç kızan atların başlarını tutarlar... Fettah eliyle susturur... Bir sessizlik olur yavaş yavaş...

FETTAH — Ağalar... Sağ olun, var olun zahmet edip hazırlık yapmışsınız, lâkin biz kalıcı değiliz... Abdi Ağamızın hepinize selamı var... Lâkin sebebini öğrenmek caiz değil, yemini var... köprüniün beri tarafına geçmez... Düğün kasabada olacak hepiniz konuğusunuz...

Oba halkı donup kalmıştır... Hüseyin'in başı önüne düşer...

FETTAH — Gelini getirin...

Başlar çadıra döner... Hatice çadırın önünde durmaktadır ...

FERHAT — Kuzu kurban olmaz ya niçin oldu?...

Hüseyin irkilerek Ferhat'a bakar... Bir kızan at çeker... Fettah önler. Geriye işaret eder... Ahmet donuk bir yüzle etrafına bakmaktadır... Hatice ata binmiştir... Fettah'la Ahmet birer tarafına geçerler... Ahmet'le bir an bakışırlar... Hatice yüzünü örter...

FETTAH — Sağlıkla kalm...

Hayvanları çevirirler, dört nal fırlarlar... Gerideki

attılar dönerlerken kazanları devirirler... Bir başkaları kızarmakta olan koyunları devirirler... Bir iki çadır yıkılır, bayrakların bağlandığı ipi sürükler kimi... Silah sesleri arasında kaybolup giderler... Obada bir ölüm sessizliği hüküm sürer, bir süre... Sonra gerilerden gelen bir sesle herkes irkilir...

FERHAT — Beni dinleyin canlar beni dinleyin dostlar... Öldük canlar biz hepten ölmüşüz... Bu mu obamızın şerefi, bu mu obamızın namusu?... Başnaçık Hüseyin, beyimiz ağamız, yazık erkeliğimize... Yazık ...Ağzı kara Abdi'nin uşakları yazıklar olsun size... Çiğneyip geçti bizi... Ne köpekliğimiz kaldı ne insanlığımız... Yazık ettin kurbanımıza... Hatçeme vah... Davranm yiğitler kanınız mı kurudu?... Varın geri getirin Hatçemi...

Ali ilerden yaklaşır... Hüseyin'in karşısında durur...

ALİ — Ağam ruhsat ver...

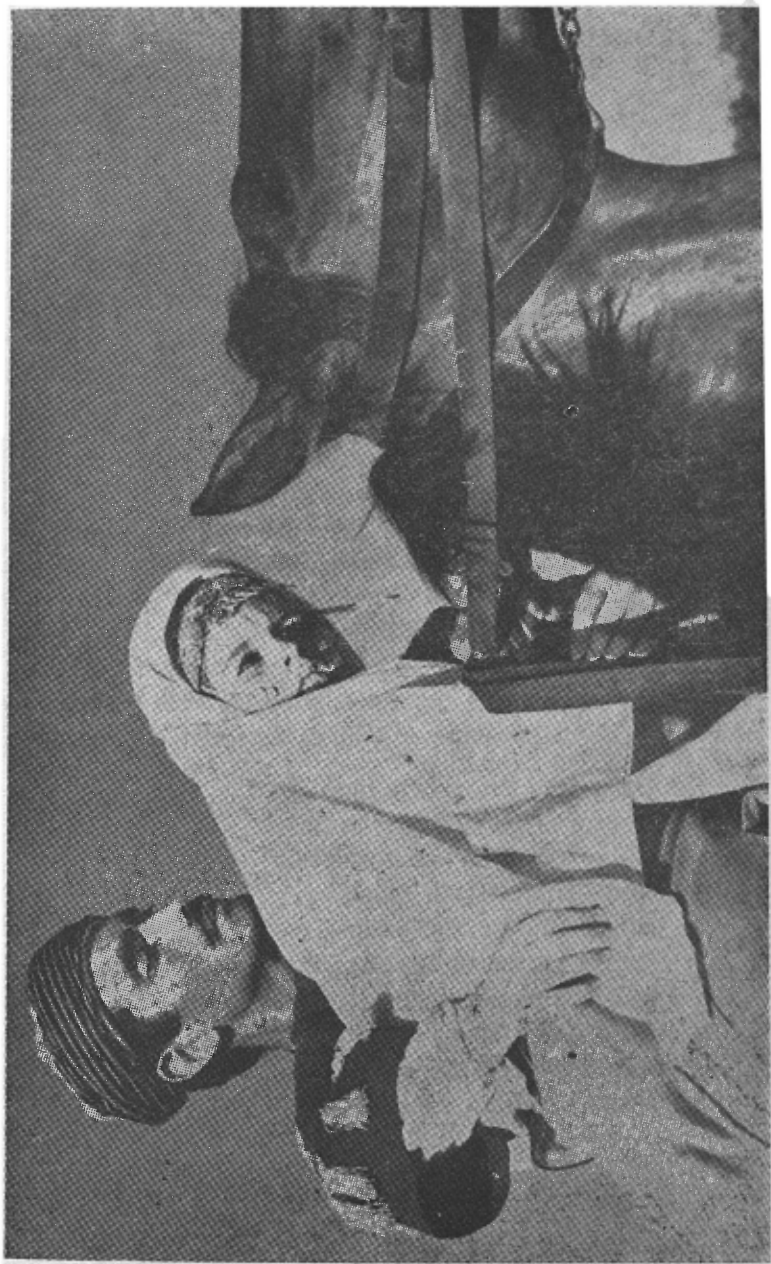
Hüseyin ağır ağır başını kaldırır, Ali ile bakışırklar bir süre.

HÜSEYİN — Varın getirin...

Ali birden fırlar ...Kızanlar davranırlar... Silahını kapı, atına atlayan... Birden ortalık karışır... Ali ve kızanlar yayla yoluna doğru dört nal kaybolurlar...

56. YAYLA YOLU

Ahmet'in alayı, ortalarında Hatice'nin atı hızla yayla yolundan aşağı iner... Çok gerilerden Ali ve kızanlar belirler bir iki silah sesi duyulur... Ahmet'le Fettah geriye bakıp, gelenleri görürler... Hızlanırlar... Ali ve kızanlar dört nal gelip geçerler... Hatice sevinçle geriye bakar...

57. KÖPRÜ

İlerde köprü görünmektedir... Köprünün öte tarafında Abdi ağa gelenleri beklemektedir... Ahmet ve alayı hızla köprüye yaklaşır... Az geriden Ali ve kızanlar takip etmektedirler... Ahmet adamlarına köprünün ağzını tutmalarını söyler ve köprüye dalarlar... Adamlar ateşe başlarlar. Ali ve kızanları dağılırken ateş ederler... Ahmet vurulur... Abdi ağa heyecanla ileri fırlar... Taraflar karşılıklı ateş ederler... Ali birden atı ile fırlar, ateş edenleri yararak, köprü başına gelir... Fettah Ahmet'in silahını kapar ve o anda ateş eder ...Ali yaralanır...

HATİCE — Alüüüüüü...

Sesi bir çığlık gibi uzar, yankılanır... Ali güçlükle davranır, atını köprünün ortasında Hatice'ye doğru sürer, ellerini birbirlerine doğru uzatmışlardır... Kavuşacakları an köprü çöker ve üstündekileri kızıl ırmağa sürükler... İnsanlar, atlar suda kaynaşır, sonra yavaş yavaş su üstünde bir şey kalmaz... Hatice'nin gelin başlığı suda sürüklenir ve uzaklarda kaybolur... Ve türkünün sözleri duyulur...

«Kızılırmak parça parça olaydın...
Her parçanı bir diyara salaydın
Sen de benim gibi yarsız kalaydın
Nettin Kızılırmak allı gelini
Gerdanı üstünde benli gelini
Köprüye varmadan köprü yıkıldı
Üçyüz atlı birden suya döküldü
Nice yiğitlerin boynu büküldü
Nettin kızılırmak allı gelini
Gerdanı üstünde benli gelini»

BASINDA KIZILIRMAK

KIZILIRMAK KARAKOYUN

Halkla kopan ilişkiyi yeniden bağlamak amacıyla son yıllarda yurt sorunlarıyla ilgili konulara yönelen Lütfi Ö. Akad, bir halk öyküsünden aldığı «Kızılırmak - Karakoyun» da hem romantik, destansal bir aşkı anlatmış, hem de feodal düzeni yeren, ekonomik ve sosyal yapımızın eleştirisini yapmağa çalışmıştır. Titiz, dikkatli, bilinçli bir anlatım getiren «Kızılırmak - Karakoyun», göçerlerin dağılıp, yerleşik düzene geçmekte olduğu 1800 sonrası belirsiz bir tarihte geçmektedir.

Yörük Obası Beyi Hüseyin'in (Kadir Savun) kızı Hatice (Nilüfer Koçyiğit) ile Çoban Ali Haydar (Yılmaz Güney) birbirine sevdalanır. Törelere göre Bey kızı Çobana varamaz. Oba erenleri âşık Çobanı, aşılması güç bir sınava sokarlar. Koyunlarına üç gün, üç gece tuz yedirirler, sonra su içirmeden dereyi geçirmesini isterler. Çoban içli kavalının sesiyle koyunları başarıyla karşıya geçirir. Tam kıza kavuşacağı sıra bir başka pürüz çıkar karşısına: Yeni başlayan konut yasalarından yararlanarak Obanın konakladığı yaylayı satın alan Çerçi Ali Ağa (Halûk Orçun), Oba Beyinin kızını, oğlu Ahmet'e (Tümer Özer) ister. Obanın kurtuluşu için Bey, kızını, almaya hak kazanan Çobana değil de Çerçiye verir. Ağanın adamları kızı alıp götürdükten sonra Oba halkı bunun törelere aykırı olduğunun farkına vararak ayaklanır. Ço-

banla birlikte atlıların ardına düşer. Kasabayı yaylaya bağlayan köprüde çatışma olur. Çobanla Bey kızı tam birbirine kavuşacağı sıra önce Çoban bir kurşunla alınından vurulur. Kader asma köprüünün iplerini koparır. Sonra gelin alayıyla birlikte bütün orda bulunanlar sulara gömülür, tek kişi bile kurtulmaz.

Akad «Kızılırmak - Karakoyun» da olağanüstü derinlikte ulusal bir konu yakalamış, Anadolu'nun ham görüntüleri altında, saf ve doğal bir çevrede, belgesel film çeker gibi yer yer gerçekçi, yer yer epik öğelerle sade ve yapmacıksız, ama çarpıcı bir sinema çalışması ortaya koymuştur. Yalın bir kuruluşu olan öyküde Anadolu'nun töreleri, gelenekleri, halk şiiri, öz folkloru derinliğine işlenmiş, halk yaşantısına önem verilmiştir. Akad'ın kamerası «iç sahne»lere girmemiş, Yörük çadırlarının, dağların, ırmakların, sürülerin, kısacası «saf doğa»nın içinde dolaştırılarak gözlemcilikte yeni bir başarı örneği verilmiştir. Kişisel trajedi, duyarlık içinde, destansal masal havası düzeninde verilirken, feodal düzene başkaldırıta çağın ekonomik sorunlarının üzerine oturtulmuştur.

Oyuncular, hatta belirli bir titizlikle çizilen yanı tipler ölçülü, dengeli, yer yer büyüleyici aşamalar yapmışlardır. Önce Obasının, sonra ezen Ağa sınıfının baskısı karşısında silâh ve yumruk gibi kaba güç yerine, kavalı ve sihirli sesiyle direnen insan simgesi Çobal Ali Haydar, boyun eğmeden yaptığı kişisel savaşı; sonunda canı pahasına bile olsa kazanmakla, filme sağlamlıkta getirmiştir. Son büyük kargaşalığa dek kurşun harcanmadan, dövüştürülmeden götürülen «çatışma», nedense hafifsenmiş ve birkaç saniyenin içinde verilmiştir. Oba halkı önce «töreler uğruna» iki gencin aşklarına karşı çıktığı halde, kızın yabana götürülüşü sırasında pasif kalmış, ama kendi felâketiyle karşılaştıktan sonra, aklı başına gelerek

«şiddet»e karşı «ayaklanma» gücüne kavuşmuştur ki, bu da törelerle ayrıntı yaratmaktadır. Çatışma finalde çok kısa sürmüş, film tam aksiyona kavuştuğu sanılan an, en can alıcı yerinde, birkaç saniye süren köprüünün çöküşü ve ezenlerle, ezilenleri bir anda sulara sürükleyişiyle nefesi yarıda kesilmişçesine bitirilmiştir.

Dublajda kişilerin bâzıları Dede Korkut ağzıyla, bâzıları günümüz İstanbul lehçesiyle konuşturulmuş, tek çalgı ile halledilen fon müziğinde şiirsel havaya karşı zayıf kalmış, müzik düzeni yeknesak tın tın'larla geçiştirilmiş, yüzyılı aşkın zamanda geçen öyküde klânet çaldırılması da yadırgatıcı olmuştur. Ali Haydar, yepyeni giysileri içinde zaman zaman çobandan çok bir prensi andırmıştır.

1945 - 1947 yıllarında Muhsin Ertuğrul tarafından çekilen ilk «Kızılırmak - Karakoyun»un öyküsü Nâzım Hikmet Ran'ın adını taşıyordu. İkinci çekimde yapıt sahibinin adı unutulmuş, ya da konulmamıştır. Bu tür küçük eksikler, unutkanlıklar dışında «Kızılırmak - Karakoyun», Türk Sinema Tarihinde yarına kalacak olumlu yapıtların başında anılacak ve unutulmayacaktır. Lütfi Ö. Akad, Türk Sinemasını çökerten kötü film furyası içinde «Hudutların Kanunu»ndan sonra bir ulusal sinema örneği daha vermiş ve alkışlanmağa hak kazanmıştır.

Türkan Gürkan
Cumhuriyet 1.6.1968

KIZILIRMAK KARAKOYUN

Türk sineması konusunda yetersiz bilgim bu ulusal yapım hakkında toplu ve doğru bir fikir vermeme uygun değil. Oysa, yılda çevrilen 240 kadar tanıtma ulaştığından aynı zamanda eleştirilenin ya da en azından Avrupa başkentlerinin sayılı sinema dergilerinin takdirlerini kazanıyorsa, yalnızca sayıca önemli bu yapımda, yakında belki ki de seyircisi tarafından terkedilebilecek kadar bir kalite davasının varolduğunu rahatça söyleyebilirim.

Sinema seyircilerinin zevki kaçınılmaz bir biçimde geliyor ve bu ülkede, televizyonun gelmesi ile daha da gelişecek. Ülkede yakında varolacak yeni bir durum; ve yapım ortaklıklarının bunu göz önünde bulundurmaları gerekir.

Gene de, görmüş olduğum filimler arasında, değer taşıyanlar eksik değil. Bunların içinde en başta son yılların Türk Sinemasının en iyi, hiç kuşkusuz gördüklerimin içinde en etkili filmi olarak **Lütfi Ö. Akad'**ın «**Kızılırmak / Karakoyun**» u sayıyorum.

«Kızılırmak / Karakoyun»un değerlerinden biri de-
rin bir şekilde ulusal oluşudur. Yalnızca salt ulusal yapıt uluslararası bir değer kazanabilir. Film Anadolunun bilgeliğine, halk şiirine, sonsuz geleneklerine, duygularına ve özelemlerine köklü bir biçimde dayanıyor. Gerçek, öz folklorla da dayanması - bunun bir dejenerasyonu olan folklorizm ile karıştırmamalı - bence ilk başta belirtilecek değeridir.

Film bir halk masalı üzerinde kurulmuş ve bir türkî biçimi içinde götürülmüştür. Feodal düzeni yeren bu

masal, bir ağanın ait oldukları oba halkının baskısına uğrayan iki gencin salt aşkından hareket ediyor. Yalnızca kendi felâketiyle karşılaştığı anda oba halkı kıyım ve şiddete karşı ayaklanma gücüne kavuşuyor. Ve faşia, ezenleri ve ezilenleri bir arada sürükleyen köprünün çökmesi, uç noktaya varan sadeliği sayesinde makul görünüyor.

«Beyaz Mendil», «Hudutların Kanunu» ve son olarak bu çok daha yoğun «Kızılmak» filimlerinin yönetmeni Lütfi Ö. Akad'ın en belirli değerlerinden biri, kolay efektlere sapsmadan, ölçülü ve sade bir şekilde ele alınan halk yaşantısının temalarına karşı gösterdiği bağlılıktır. Gerek baş oyuncuların gerekse karakter rollerinin ölçülü ve aşırılıktan uzak oyunlarında, koral sahnelerin çizilişinde, hikâyenin sade temposunda, hatta tek bir çalgı ile halledilen fon müziğinde beliren bu sadelik, inceliğini ve şiirsel havasını koruduğu masal biçimi içinde dahi, kolay bir iyimserlikten kaçınarak, baskının, paradan gelen iktidarın gelen iktidarın kaçınılmaz yenilgisi ve kurbanları ile, toplumcu ilericiliğini kesin bir görüşle açıklıyan bu filmin en iyi yönüdür bence.

Prof. MARIO VERDONE
(Yeni Sinema, S. 14, Ocak 1968)

